NEMZETI NŐNEVELÉS.

XIII. ÉVFOLYAM. OKT.—NOV. 1892. VIII—IX. FÜZET.

A ZENETANÍTÓNŐK HELYZETE.

A tanítással foglalkozó nők között a zenetanítónők helyzete a legkedvezőtlenebb. Évekig tartó megfeszített munkássággal szerzik meg képesítésüket, s jövőjük mégis csak oly bizonytalan, mint a nevelőnőké, vagy bonneoké; sőt keresetük sok esetben még bizonytalanabb. Legnagyobb részben óraadással keresve kenyerüket, naphosszat lótnak-futnak s a csekély óradíjazásból, mely városokban leginkább csak a téli időkre biztosított, alig képesek megélni; munkaképtelenségük esetére félretenni pedig csak a legritkább esetben áll módjukban. A munkaképtelenség pedig természetszerűleg korábban áll be náluk, mint a többi tanítónőknél. Foglalkozásuk, mely folytonos tanulmányozást és gyakorlást követel, ideg- és testi-erőt egyaránt nagy mértékben romboló munka még akkor is, ha a rosz téli időben az órák adása közben befutott nagy távolságokra fordított idő- és erőveszteségeket nem veszszük is figyelembe.

A nyilvános iskoláknál működő tanítónők idővel nyugdíjat élvezhetnek, a nevelőnők évi munkára szerződnek s elbocsátás esetére kedvezményeket köthetnek ki maguknak: a zenetanítónő óradíjai a legközelebbi hónapra, hétre, napra sincsenek biztosítva s munkabérük megállapításánál a megegyezésnél, az «alkuvásnál» rendesen ők húzzák a rövidebbet. Így történik, hogy a fővárosban százával vannak zenetanítónők, kik 50, 30, sőt 20 krért is adnak órákat; csak kivételesnek lehet tekinteni, ha óradij fejében 1 frtot, 1 frt 50 krtot vagy épen 2 frt kaphatnak.

Mert a verseny sehol sem oly nagy, sehol sem nyomja le oly könnyen az óradíjakat, mint a zenetanításnál. A nagy közönség legtöbb esetben nem azt keresi, kinek van magasabb rendű vagy

kiválóbb képesítése, hanem, hogy ki vállalkozik a zongoratanításra olcsóbban. És sokan vannak, a kik olcsón, igen olcsón vállalkoznak. Természetesen nem a hivatottak és képesítéssel bírók, a kik élethivatásokul, keresetforrásul választották a zenetanítást, hanem a kik jól-rosszúl megtanultak egy kicsit zenélni, s «úgy mellékesen» szerezni akarnak vele egy kis «gombostűpénzt». A jó ismerősök révén akad «óra» elég, nagy megkárosítására a tanuló gyermekeknek, s a zenetanításra utalt tanítónőknek.

Rendes tanítónői állomásokra nyilvános iskoláknál sem az állam, sem más iskolaföntartó hatóság zenetanítónőket nem alkalmaz, vagy csak elvétve, kivételképen; segédtanítónőkül újabban a felsőbb leányiskolák internatusaiban kezdik őket alkalmazni, de állásaik itt sincsenek még rendszeresítve, s így jövőjük még itt sem biztosított. Ennek a körülménynek természetszerű oka abban rejlik, hogy a *zongoratanulás* a leányiskolákban nem rendes tantárgy, ennek tanítása teljesen a szülők tetszésére van bízva. (S ezen a dolgon változtatni nem is áll a leányiskolák érdekében.) Az *éneklés* az összes leányiskolákban rendes tantárgy ugyan, de az elemi iskolában az osztály-tanítónő feladatát képezi, s csupán a polgári és felsőbb leányiskolákban van szaktanítóra bízva. Azonban az óraszám oly csekély, legföllebb 8—10—12 óra egy-egy nagyobb iskolánál, hogy külön ezért egy rendes tanerőt alkalmazni nem lehetséges. Ezért bízzák rendesen az énekórák ellátását más intézeteknél (gymnázium, tanítóképezde stb.) működő *zenetanárokra*. Itt sem nyílik tehát tér a jelen viszonyok között a zenetanítónők részére.

A zenetanítónők e kedvezőtlen helyzete, képesítettségük kizárólagosságában rejlik. A legtöbb zenetanítónő míveltségénél fogva képes volna még egy más tárgyat, pl. magyar vagy német, vagy franczia nyelvet, esetleg kézimunkát stb. tanítani, s ezzel alkalmaztatásának nehézségei megszünnének. Óraszáma, ha csak egy tárgyat tanítana is még a zene mellett, megfelelne egy rendes tanítónői állásnak, s így számot tarthatna rendes tanítónői fizetéssel egybekapcsolt, nyugdíjjal járó tanítónői állomásra. Az egyes iskolák tényleg keresnek is már olyan zenetanítónőket, kik a zenén kívül egyik vagy másik tárgy tanítására képesítvék, vagy legalább — bár

külön képesítés nélkül — valamely tantárgy tanítására vállalkoznak. Ilyen képesítés megszerzése által a zenetanítónők már ma is sokat könnyíthetnének sorsukon: *biztosíthatnák jövőjüket.*

A hazánkban képesítést nyert zenetanítónők képesítésük fokozata, helyesebben *minősége* szerint — a képesítés nélkül működvelősködő «zongora-kisasszonyokat» ide nem számítva, — három csoportba sorozhatók, ú. m. a *zenedét* (konzervatoriumot) végzett, a budai férfiképezdében polg. iskolákra zenetanítónői oklevelet nyert és «az orsz. zeneakadémiát s zenetanári tanfolyamot» végzett zenetanítónőkre. Nem mérlegelhetjük ez okleveleket fokozatuk szerint, mert az összehasonlításra alapul szolgáló adatok ez idő szerint nem állanak rendelkezésünkre. Tény, hogy kitünő zenetanítónőket ismertünk már mindenik képesítési csoportból, s hogy mindenik oklevél megszerzésére hosszú tanulmányidő, kiváló tehetség és kitartó szorgalom szükséges. Ha azonban az oklevél értékét a zenetanítónők jövőjének biztosíthatása szempontjából vizsgáljuk, úgy tetszik nekünk, hogy a «polgári iskolákra» képesítő «zenetanítónői oklevél» nyújtja a még legelfogadhatóbb biztosítékot. Ez oklevelet megszerző tanítónők a szabályzat értelmében már mind bírnak elemi iskolai tanítónői oklevéllel. Elemi iskolákra való képesítésük biztosít tehát már nekik rendes tanítónői állást, a mikor a zenetanítás mint mellékkereset igen nagy haszonnal járó foglalkozás; természetesen a zene itt nem *élethivatás*, s ez, ha a jövőre biztosítékot nyújt is, épen a leghivatottabbakat nem elégíti ki. Azonban épen ez oklevél alapján alkalmazhatók a zenetanítónők legkönnyebben polgári iskolai zenetanítónőkül, illetve rendes tanítónőkül is; mert a vizsgálat alapfeltételét képező elemi isk. tanítónői oklevél, meg a vizsgálatnál megkövetelt magasabb pedagógiai képzettség elég biztosítékot szolgáltat az iskolaföntartó hatóságoknak arra nézve, hogy a zenetanítónők, mint melléktárgyat, bármely más tanítási tárgyat is sikerrel taníthatnak.

Az «országos zene-akadémiát s zenetanári tanfolyamot» végzett zenetanítónők általános míveltsége, képzettsége oly fokú, hogy egy-egy melléktárgy tanítását a polgári iskolákban bátran reájuk lehetne bízni. Sőt lehetséges volna talán oklevelükben is kitüntetni,

melyik az a tantárgy, melynek tanítására haszonnal vállalkozhatnak. De ha ez a fennálló szabályokkal könnyen összeegyeztethető nem lenne, meglehetne könnyíteni a zenetanítónők számára egy más tantárgy tanítására képesítő oklevél megszerzését. Ha a nyelvmesternők képesítésénél megkivánt elővizsgálattól végzett tanulmányaik alapján felmentenék őket, sok zenetanítónő könnyűséggel megszerezhetné a német vagy franczia nyelv tanítására polg. és felsőbb-leányiskolák számára képesítő oklevelet. Ugyancsak ily kedvezmény mellett szerezhetnék meg a munkamesternői oklevelet. S minthogy a polgári iskoláknál tényleg *tanítónő hiány* van, (sok iskolafentartó hatóság kénytelen *elemi* képesítéssel bíró tanítónőket alkalmazni) nagy haszonnal lehetne így őket mint rendes polgári iskolai zenetanítónőket foglalkoztatni.

Ez természetesen a helyzetet csak egyes esetekben javíthatná. Szükséges volna, hogy sorsuk javítására a zenetanítónők maguk egyesült erővel törekednének. Lehetséges volna már most a M. D. E. által, melynek eddig is oly szép számmal tagjai, folyamodványt intézni a nagyméltóságú vall. és közokt. ügyi miniszter úrhoz, melyben szomorú helyzetüket feltárva kérik, hogy a polgári és felsőbb leányiskoláknál a zenetanítónői állásokat rendszeresíteni kegyeskedjék s a már rendszeresített rendes és segédtanítónői állások betöltésénél a zenetanítónőket is figyelembe venni méltóztassék. A «Mária Dorothea Egyesület» készségesen fogja befolyásával ez ügyet támogatni s remélni lehet, hogy ha épen az egyesület nemeslelkü elnöknője hívja fel a miniszter úr figyelmét a zenetanítónők ügyére, sorsuk már a közeljövőben javulni fog.

A dolog természeténél fogva azonban kétségtelen, hogy a zenetanítónők nem juthatnak mind rendes tanítónői állásokhoz. A magán-zeneoktatás szükségessé, s a magán zeneórák adásával kinálkozó keresetforrás czélszerűvé teszik, hogy sokkal több nő szerezze meg a zenetanítónői képesítést, mint a mennyi az iskoláknál alkalmazást találhat. Míg tehát egyrészről mindent el kell követnünk arra nézve, hogy minél több zenetanítónő nyerjen nyugdíjatbiztosító rendes alkalmazást, más részről a magán-órák adására utalt zenetanítónők jövőjének biztosítására is törekednünk kell.

Társadalmi úton és az egyesülés erejével oda kell hatni, hogy a zenetanítónők maguknak munkaképtelenség esetére nyugdíjat biztosíthassanak.

E folyóirat hasábjain* Odor Emilia felsőbb leányiskolai tanítónő ismertette a «német tanítónők nyugdíj-egyesületét». Ugyanez alkalommal a «Mária Dorothea Egyesületben» fel is merült az az eszme, hogy ily nyugdíjalapot hazánkban is kellene létesíteni, főként a nevelőnők sorsának biztosítása czéljából. Ez az eszme azóta elaludt. A tanítónők szükségét nem érzik, a nevelőnők pedig bár szükségesnek látnák egy ily intézmény megvalósítását, semmit sem tehetnek annak érdekében, mert idejök oly mértékben lekötött, hogy egymással érintkezniök, érdekeik megbeszélése czéljából időnként egy-egy gyűlésre összejönniök lehetetlen. Hogy a nyugdíjat biztosító összegeket a mások által megalkotott nyugdíj-intézetbe örömest lefizetnék s a nyugdíjalap gyarapításához készséggel hozzájárulnának, az bizonyos.

Egy ilyen tanítónői és nevelőnői nyugdíjalap megalkotásának nemes munkáját a zenetanítónőknek kell magukra vállalniok. Nem csak azért, mert ezt saját érdekük sürgősen követeli, de azért is, mert ők a nyugdíjintézet megalkotására bizonyos eszközökkel már eddig is rendelkeznek. Függetlenek, önállóak levén, idejüket szabadon használhatják, előkelő és gazdag családokkal állanak óráik adása által összeköttetésben, a zene mindenható hatalmánál fogva népszerűségük az összes tanítónők között legnagyobb, s módjukban áll a nyugdíjalap javára egy bizonyos összeget *összekonczertezni.* Mert csak az első lépés, a kezdet nehéz mindenütt. Az első 50.000 frt megszerzése követel nagyobb munkát, erőfeszítést, lelkesültséget. S ebben a nemes, lelkes munkában a zenetanítónők nem állanának egyedül. A Mária Dorothea Egyesület kötelességének fogja ösmerni őket czéljuk keresztül vitelében buzgón támogatni. Egyelőre az egyesület kebelébe tartozó zenetanítónők vehetnék kezükbe az ügyet. Jöjjenek össze a legközelebbi tanítónői szakosztályi ülésre** minél

* Lásd folyóiratunk 1891. évi IV-ik füzetét. *Szerk.*

** Valószinűleg november hó 19-én lesz tanítónői szakosztályi ülés. *Szerk.*

nagyobb számmal, beszéljék meg a tennivalók részleteit, indítsák meg a munkát minél szélesebb alapon s látni fogják, hogy a siker el nem marad. A társadalmi jótékonyság ugyan sok nemes ügy javára forgácsolódik szét, de csak szorgalmasan szedegessük össze a forgácsokat, melegedhetünk tüzénél a legszigorúbb időben is. Pedig ezekre a melegítő forgácsokra sürgősen szükség van, mert ismerünk már is sok munkaképtelenné lett zenetanítónőt, a kik az előttünk álló télen is majd éheznek és fáznak.

Budapest. Sebestyénné Stetina Ilona.

ADALÉKOK A NŐKÉRDÉS TANULMÁNYOZÁSÁHOZ.

(A Mária-Dorothea egyesület köreinek figyelmébe.)

A Mária-Dorothea egyesület szakosztályainak és köreinek legfontosabb feladata a hazai és külföldi nőnevelés ügyeinek tanulmányozása. Nagy hibát követ el az a szakosztály, mely működési programmjába ezt nem veszi fel s csak arra szorítkozik, hogy egészen a véletlenség szerint egy-két előadást tartasson. Az egyesület igazgatósága körlevélben kérte fel a köröket és szakosztályokat, hogy mindenik szólítson fel egy-egy tagot arra, hogy a székhelyükön vagy környékükben levő fontosabb nőiskolák és nők számára vagy nők által létesített intézetek történetét megírják, azt a helyi lapban közöljék s egy nyomtatott példányt a Mária Dorothea egyesület könyvtára számára beküldjenek. Eddig egyetlen ily munkálat sem történt, a mit kétségkívül az idő rövidsége okozott, de hiszszük, hogy a szakosztályok e tekintetben jövőre buzgalmat fejtenek ki.

A kevésbé ismert külföldi nőnevelési mozgalmak tanúlmányozása is nagyon fontos dolog s ennek elősegítése végett most egyelőre Ausztriából s Németországból közlünk nehány érdekesebb mozgalomra vonatkozó adatot, tekintettel arra, hogy a szakosztályok tagjai leginkább bírják a német nyelvet. Nagyon üdvös dolog volna, ha minden szakosztályban vagy körben akadna egy-két buzgó tag, ki az itt közlött adresszek alapján elkérné az adatokat, azokat feldolgozva felolvasná a kör ülésein s azután a helyi lapokban közzétenné. Helyi lapokban, ismételjük, nemcsak azért, mert a «Nemzeti Nőnevelés» s más fővárosi női lapok nagyon igénybe vett terjedelmük miatt csak kivételesen közölhetnének egy-két ilyen ismertetést, hanem mivel óhajtjuk, hogy a nemzeti

nőnevelés ügye iránt a vidéken és a szakkörökön túl is nagyobb érdeklődést keltsünk.

Abban az esetben, ha a Mária Dorothea egyesület tagjai buzgalmat és érdeklődést tanusítanak e feladat iránt, időről-időre s különösen az új tanévek kezdetén más sorozatot is fogunk tájékoztatás végett közölni.

Legelőször közöljük itt a mi *Tanitónők otthona* című nemes intézményünkhöz hasonló nevezetesebb intézetek jegyzékét, hogy azok szervezetét tanulmányozza valamelyik buzgó egyesületi tag s intézetünk reformja érdekében lépéseket tehessen:

Bécs: Wipplingerstrasse 8 (altes Rathhaus). Heim des österreichischen Vereins der Lehrerinnen und Erzieherinnen.

Berlin: Victoria-Stift, Königgrätzerstrasse.

München: Maria Martha-Stift. 110 Theresienstrasse.

Dresden: Heim für Lehrerinnen. Grosse Ziegelstrasse 13.

Páris: Deutsches Heim für Lehrerinnen und Erzieherinnen. 21 rue Brochant.

London: Deutsches Gouvernantenheim 16 Windhamplace, Bryanstonsquare, helyközvetítő intézettel.

Hannover: Lehrerinnenverein, Emmesberg 31.

Neuchatel (Svájcz): Pension für Lehrerinnen (Frl. Adèle Rosselet).

Völlinghausen a. d. Möhne (Westphalen): Erholungshaus für Lehrerinnen und Erzieherinnen.

Elsőrangú német nőnevelési egyletek továbbá a következők:

1. *Letteverein* zur Förderung höherer Bildung und Erwerbsthätigkeit des weiblichen Geschlechts. Berlin SW, Königgrätzerstrasse 90. Ez a nagyszerű egyesület a «Nemzeti Nőnevelés» 1891-ik évfolyamában ismertetve volt.

2. *Frauenwohl.* Az összes női törekvéseket gyámolító tekintélyes egylet Berlinben, női szakiskolákat tart fenn (gyorsirászat, üvegfestés, fametszés, kertészet, kereskedelem stb.). Elnöke: Frau Schulrat Cauer, Berlin W, Nettelbeckstrasse 21.

3. *Allgemeiner deutscher Lehrerinnenverein,* a legtekintélyesebb tanitónői egylet Európában, 31 fiókegylettel s mintegy

5000 taggal. Elnöke Lange Helen, a Crain-féle tanitónőképezde igazgatója Berlinben.

4. *Allg. Deutscher Frauenverein.* 1865 óta fennálló tekintélyes egyesület, a német nőegyesületek szövetségének vezetője. Elnöke Otto-Peters Luiza Lipcsében, ki a mult évben alkalmi művet adott ki az egyesületről «Das erste Vierteljahrhundert des allg. deutschen Frauenvereins» (Leipzig, Schäfer 1891), melyet könyvárusi uton is meg lehet szerezni.

5. *Verein für erweiterte Frauenbildung,* tekintélyes bécsi nőegylet, több iskolának s különösen a női gymnaziumnak megalapitója. Állandó irodája is van: Bécs I. Wipplingerstrasse 8.

6. *Badischer Frauenverein,* régi tekintélyes egyesület, több intézetet tart fenn, még közvetítő s helyszerző irodát is nők számára. Irodájának címe: Karlsruhe, Gartenstrasse 47.

7. *Leipziger Lehrerinnenverein.* Mozgékony egylet, elhelyező irodája is van. Elnöke: Frl. Rosalie Büttner, Leipzig. Gohlis, Wiesenstr. 12.

8. *Allg. deutsche Krankenkasse* für Lehrerinnen und Erzieherinnen számos fiókegylettel. Vezetője Frau Dr. Adams-Walter, Majnai Frankfurthan.

Ezek az egyesületek tartják fenn részben a legnevezetesebb *nőnevelő intézeteket* és különösen a Letteverein intézetei világhirüek, de ezeken kivül külön tanulmányozásra ajánljuk a következő szép és nemes intézeteket:

1. *Bécsi nőipariskola* (IX. Währingergasse 53), melynek különösen Bach Emilia által alapitott műhimző iskolája világhirű. Az iskolákat a «Wiener Frauenerwerbverein» tartja fenn, mely 25 évi fennállása óta mintegy 30.000 leányt képzett. Elnöke v. Eitelberger J. Hofrath neje.

2. *Reutlingeni nőipariskola* Württembergben, nagyszabású intézet, 1863 óta áll fenn. Reiniger igazgató «Die Frauenarbeitsschule in Reutlingen, deren Geschichte, Programm und Lehrpläne» nagyon tanulságos művet irt róla.

3. *Női kertészeti iskola* Charlottenburgban (Salzufer 8.), Berlin mellett. A «Frauenwohl» egyesület tartja fenn. Vezetője

Fr. Commerzienrath Heyl. Virágkötő tanfolyam is van összekötve vele.

4. *Női gymnázium* Bécsben (Fichtegasse 1.). A «Verein für erweiterte Frauenbildung» tartja fenn, 6 évi tanfolyam, igazgatója Dr. Hannak Emanuel, a városi pædagogium vezetője.

5. *Könyvkötő iskola* nők számára Karlsruheban, a badeni nőegylet alapítása.

6. *Magános nők otthona* Magdeburgban. Az ottani «Hausfrauenverein» alkotása, kapcsolatban háztartási iskolával leányok számára. Az egyesület elnökei Bauer Luiza és Pilcz Hermin asszonyok.

7. *Augusta-Victoriastift* Heddemheimban (Majnai Frankfurt mellett), szintén szegény magános művelt nők menedékhelye. Csak 1890-ben nyilt meg, de alapítványos helyei is vannak.

8. *Kereskedelmi iskola* nők számára Berlinben (Georgenstrasse 30). Alapította a «Kaufmännischer und gewerblicher Hilfsverein für weibliche Angestellte», mely egyletnek külön irodája is van (Rossstrasse 28.).

11. *Kreuznach* fürdőben Hexamor állított fel egy «Höhere wirthschaftliche Lehranstalt mit Pensionat für erwachsene Töchter» című érdekes intézetet, melyben kertészet, baromfitenyésztés, ipar- és kereskedelmi ismeretek is adatnak a szorosabb értelemben vett háztartáson kívül.

* * *

Végül a német nők mozgalmát figyelemmel kísérni vagy épen tanulmányozni akaró tagtársainknak figyelmükbe ajánljuk a következő lapokat:

1. *Die Lehrerin in Schule und Haus.* Gera und Leipzig, Szerk. Marie Loeper-Honssele. Megjelenik havonként kétszer. Ára 5 márka.

2. *Frauenerwerb.* Grünberg (Silezia) Weisz Frigyes utódai kiadásában. Megjelenik minden szerdán, előfizetési ára negyedévre 1.50 márka, keresztkötéssel 1.80 márka. Magán vállalat.

2. *Neue Bahnen.* Organ des allgemeinen deutschen Frauen-

vereins. Herausgegeben von Louise Otto und Auguste Schmidt. Megjelenik havonként kétszer. Ára egész évre 3 márka.

Óhajtjuk és reméljük is, hogy a Mária Dorothea egyesület tagjai között akad legalább 5—6, ki ezt a természetesen nagyon hiányos s csak a legfőbb dolgokra vonatkozó jegyzéket önmaga és a közügy érdekében felhasználja s a külföldön a nőnevelés terén szerzett tapasztalatokat a magyar nőkkel megismertetni törekedni fog. Felesleges mondanunk, hogy ily munka nagyon áldásos, de talán felesleges hangoztatnunk azt is, hogy e munkára nem egy embernek kell vállalkoznia, hanem egész kis önzetlenül s lelkesedve működő csapatnak. Mi hiszszük, hogy a Mária Dorothea egyesület tagjai között akad ilyen is, de nagyon czélszerű, ha az egyes körök buzdítólag és a munka megosztásában tájékoztatólag működnek közre.

Budapest. György Aladár.

KARACS TERÉZ.

A magyar tanítónőknek gyásza van: *Karacs Teréz,* ki oly nagy tiszteletet szerzett a *tanítónők* nevének, ki oly nemesen és lelkesen szolgálta nemzete javára több mint félszázadon át a magyar nőnevelés ügyét, ki mint írónő is kivívta a jobbak elismerését, október 9-én, élete 85-ik évében, jobblétre szenderült.

Halálának híre fájdalmasan érintette, de nem lepte meg azokat, kik életviszonyait közelebbről ismerték; az aggkorral járó végelgyengülés jelei, már egy év óta mutatkoztak nála s élete utolsó hónapjait csak lassú haldoklásnak lehet mondani. Egészségét már régen elvesztette. 1885 julius 1-ső napján szélütés érte balfelét, s azóta testi erejét teljesen vissza nem nyerte soha, de szellemi munkára, még «irogatásra» is egészen a legutóbbi időkig képes maradt.

Hogy ki volt Karacs Teréz, s miért emlegetik nevét tisztelettel széles e hazában, épen a «Nemzeti Nőnevelés» olvasói tudják legjobban.* Nem egyszer szólalt meg ő maga is e folyóirat hasábjain lelkesítve és buzdítva, vagy a múlt idők tanulságos példáit tárva fel** előttünk, «fiatalok» előtt, kiknek törekvését, munkásságát éber figyelemmel kísérte haláláig, s kiknek sikerein úgy

* Lásd: Egy igaz magyar nevelőnő. Sebestyén Gyulától. V. köt. 62. l. Karacs Teréz életéből. Péterfy Sándortól. XIV. köt. 160. l.

** Lásd: Adatok nőnevelésünk történetéhez. XII. köt. 576. A nemzeti nőnevelésről. XIII. köt. 7. Jegyzetek nevelőnői pályámról. XIII. köt. 193. Emlékezés a miskolczi leányiskolára. XV. 30. Emlékezés Mária Dorotheára, József nádor nejére. XIII. köt. 124. Nehány szó a «Mária Dorothea Egyesület»-hez. XIII. köt. 428. A leánytanulók fegyelmezése. XVII. köt. 118.

örült, úgy éledt az ő nemes, a nemzet haladását, mívelődését szívén viselő szelleme. De épen azért, most, hogy már nincs közöttünk, újítsuk meg kegyeletes szívvel emlékezetét, hogy legyen élete biztató, bátorító példaképe azoknak is, kik őt nem ismerték, kiknek tőle életében tanulni alkalmuk nem lehetett.

Karacs Teréz atyja, mint olvasóink folyóiratunk régebbi köteteiből tudják, Karacs Ferencz mérnök s európai hírű térképmetsző édes anyja a tudományosan képzett, nemes lelkű írónő, Takács Éva volt. Gondos, szeretetteljes és vallásos nevelésben részesülvén, Teréz egyszerű, de állhatatos jellemű ismeretekben gazdag nővé fejlődött. Fejlődésére nagy hatással volt az a művelt baráti kör, melyet a Karacs-család magáénak mondhatott. A legkiválóbb írók, művészek, állottak benső barátságban Karacs Ferenczczel s művelt lelkű nejével «s nekünk fiatal Karacsoknak» — mondja maga Karacs Teréz — egy hozzánk intézett levelében — ha a főváros és haza jelesei nálunk egybegyűltek, szülőink akaratából a látogatók közt volt helyünk. Anyám — szabálya szerint — gyermekeit nem a cseléd gondozta. A cseléd meg volt nálunk becsülve, de csak a saját körébe való teendőkkel volt megbízva!» Ezt a művelt lelkű édes jó anyát Karacs Teréz még aggkorában mély tisztelettel s szeretetteljes hódolattal emlegeti. «Fényesen tükrözi vissza anyám nemes gondolkozását — írja nekünk 1889-ben, fentidézett levelében — az a néhány sor, melyet 1829-ben az én emlékkönyvembe írt:

> A visszaemlékezésben kellemet az találhat, ki a jelennel élni tudott; a ki gondosan vigyázott arra, hogy önönmaga előtt becsületét el ne veszítse; ki rendeltetése becsét ismervén, munkálkodva élt; kinek gyönyörűsége össze volt kötve embertársai boldogításával; a ki tetteinek megítélését nem a pórnép babonáskodására, sem a szerencse gyermekeinek változó kedvére — hanem önönkeblére bízza!»

Karacs Teréz nem készült a nevelőnői pályára. Erre nézve ő így nyilatkozik: «Szülőimtől s a hozzájok járó jeles férfiaktól gyakran hallám, hogy a nőnek el kell készülnie gyermekei nevelésére! Én arra készültem, hogy ha egykor férjnél leszek, úgy be

tudjam tölteni kötelességemet, mint anyám tevé. Olvastam a nevelés és tanításról némely német munkát, de én azon német tudósokkal nem tudtam egyetérteni, s csak azt tanultam belőlük, hogy eljárásuk nem alkalmazható hazánkban.» Azonban látva a nőnevelés elhanyagolt állapotát, az írónővé fejlődött Karacs Teréz felszólal nőnevelési kérdésekben. Komoly nemzeti szellemben írt czikkei méltó feltünést keltettek, s így történt, hogy 1844-ben az akkor alapított miskolczi ev. ref. leányiskola vezető tanítónőjévé hívták meg. Állását, melyre meghivatása óta lelkesen készülgetett, 1846-ban 38 éves korában foglalta el s ez időtől kezdve teljes lélekkel a nevelői-tanítói hivatásának élt.

Írói tevékenységéről, mely nevelőnői pályaválasztásának oka lett, maga Karacs Teréz így nyilatkozik: «Soha sem tartottam magamat *írónőnek*, én csak *irogatónő* voltam, ki a magam és nőtársaim okulására és mulattatására szivem sugallata szerint irogattam. Kezdetben 15—16 éves koromban csak *rejtett szókat* irtam leánytársaim számára, melyeket azok nagyon kedveltek; 1820—30-ig azzal foglalkoztam, hogy dalolni szerető barátnőim számára Schiller dalait fordítgattam. Ezeken kívül lefordítottam Schiller Don Carlosából, Fieskójából a hatásosabb jeleneteket és Schoppenhauer «Gabriellá»-jának nagy részét. E munkáim sajtó alá soha sem kerültek. Legelőször 1830-ban a *Tudományos Gyűjtemény* mellékletében a *Szépliteratúrában* jött ki egy politikai elmélkedésem. Ezóta anyám és házunk barátai biztatására beszélyeket irogattam. De nyilvánosságra hozni nem mertem őket. Csak 1835-ben adtam Vajda Péter biztatására a *Munkácsy Mihály* szerkesztésében megindult új szépirodalmi lapnak egy beszélykét «Az én történetem» czímmel. Kis munkám nagy tetszéssel lett fogadva, s az ifjúság — kik közül egy sem ismert személyesen — hallomásom szerint áldomásozott is értem; s elhatározták, hogy azok, kik ismernek utczai találkozáskor figyelmeztessék társaikat, hogy kalapot emelhessenek Karacs Teréz előtt. És valóban ezután annyi kalapemelési üdvözletet kellett fogadnom, hogy kérdést intéztem többekhez, hogy minő új szokás ez? — így magyarázták aztán előttem meg, hogy a kalapemelés az *írónőt* illeti.»

1836-tól 1846-ig a Regélőben s aztán minden szépirodalmi lapban jelentek meg beszélyek Karacs Teréztől, sőt ez időben színdarabokat is irogatott, melyek közül egy-kettő előadásra is került s az egyikért — «Szerelem elvet győz», — a nemzeti színház 40 frtot fizetett is neki. Már beszélyei tartalmával oda igyekezett, hogy nőtársaira mint nevelő is hasson. S így sikerült is neki nevelési elveit, eszméit, melyek, ha nem beszély formában közli őket, talán olvasatlanúl maradtak volna, a nők között elterjeszteni. 1845-ben már komoly indítványt tesz, hogy állítsanak nagyobb leányok számára magyar iskolákat. De ezen komoly czikk alá nem meri leánynevét írni: Tóth István név alatt jelenik az meg az Életképekben. A czikk feltünést keltett s a jobbak lelkében visszhangra talált, mire Frankenburg Adolf megnevezte a czikk íróját s okozta ezzel, mint fennebb említettük, Karacs Teréznek miskolczi vezértanítónővé való választatását.

Miskolczon Karacs Teréz 13 évig működött s ez idő alatt 855 növendéket oktatott s nevelt itt magyaros szellemben kötelességtudó jó háziasszonyokká. Ezen tizenhárom év alatt sok nehézséggel kellett küzdenie. Az intézetnek nem volt saját helyisége s az intézet szállásának fizetése Karacs Teréz kötelessége volt, noha az egyházközség csak 240 frt évi díjat fiz etett neki a növendékek által fejenként fizetett 10 frtnyi évi díj mellett. Igy történt, hogy Karacs Teréz 400 frtnyi örökségét is rákölté a gondjaira bízott iskolára, s hogy utóbb már el nem bírván a szállásfizetés terheit (360 frtra ment ez az utolsó években), elfogadá a kolozsvári egyházközség meghívását és 1859-ben a miskolczihoz hasonló állás elfoglalására Kolozsvárra költözött. Itt azonban csakhamar szűknek bizonyult az iskola számára kijelölt helyiség. A népszerű tanítónő kedvéért elözönlötték az iskolát az összes felekezetek növendék lánykái s mivel Karacs hiába sürgette az iskolahelyiségek kibővítését, állásától három év mulva már visszalépett s lett Kendi-Lónán gr. Teleky Miksa két leányának s egy rokonának nevelőjévé.

Ez az alkalmazása azonban csak ideiglenes volt s csak két évig tartott, míg t. i. *Lövey Klára*, Karacs Teréz jó barátnője,

ki már rég ki volt jelölve a kis grófnők nevelőnőjeül, párisi tanulmányútjából visszatér.

A Teleky családtól megválva, Karacs Teréz 1865-ben Budapesten, szülővárosában telepedett meg, s itt mint óraadó-tanítónő működött 1877-ig. Alulírott itt ismerkedett meg vele, a mint Arany János unokáját, a virágkorában sírba szállott Széll Piroskát tanítgatta. Hatvanas éveinek vége felé járt már ekkor, alakja a régi kor matronáira emlékeztetett, de szelleme fiatalos üdeséggel bírt s azzal a derültséggel, melyet a munkakedv és emberszeretet árasztanak áldásul az életöket nemes tevékenységben töltött öregekre. Élete 69-ik évében Kis-Kún-Halasra költözött egyik nővérének két hajadon leányához, kik ott mint városi tanítónők voltak alkalmazásban. «Meghalni jöttem ide», — írá egyszer, — de a «jótékony halál helyett csak a betegség látogatott meg, mely felemészté kis megtakarított tőkémet. Legyen meg az Isten szent akarata!»

Utolsó éveit Békésen töltötte unokaöcscse Környey Lajos ügyvéd házánál; majd ez özvegyen maradván, vendégszerető, mint ő írja, «*áldott otthont*» élvezett egy nemeslelkű lelkészpárnál, Kecskeméti Ferencz és neje házánál.

Ez utolsó időben, 1880-tól fogva, kezdett ismét az irodalommal foglalkozni. Ekkor szóba került, hogy *Virág Benedek* budai lakházát márványlappal kellene megjelölni. A lapok tévesen emlegették a nagy férfi halála idejét s ez megszólalásra készteté az agg Karacs Terézt. E felszólalásáról írja ő maga: «Én a *Fővárosi Lapok* szerkesztőjével tudatám, hogy jelen levén apámmal Virág Benedek temetésén, bizton tudom, hogy az télen történt, mert mi a *befagyott* Dunán át gyalog mentünk a temetésre. Ezen jelentésem után felszólítottak Virág Benedek életének ismertetésére; Virág házunk barátja s látogatója lévén, mi is nem ritkán látogattuk őt, s így örömmel engedve a felszólításnak, röviden megírám a mit róla tudtam. Vadnay Károly úr volt szíves dolgozatomat a Kisfaludy-társaság gyűlésén felolvasni.»

Ezután több, irodalomtörténeti tekintetben értékes visszaemlékezése jelent meg Karacs Teréznek, többnyire a «Fővárosi Lapok» hasábjain. Ilyenek: *A régi Pest, Táncsicsról, Horváth*

Istvánról, Kazinczyról, Kulcsár Istvánról (a «Figyelőben»). Majd ismét a «Fővárosi Lapok»-ban *Kovács Pálról, Az Erzsébettér multja. A hajléktalanok első menedékháza. Brunszwick Terézről* stb. és végre a *Nemzeti Nőnevelés*-ben és más tanügyi lapokban a *nevelésről.* Éles emlékező tehetsége és józan itélete, egyszerű, tömör stylusa elsőrangú «memoire»-iróvá tehették volna, de utóbb — már félkezére béna levén — csak különös ösztönzésre irogatott. Szerénysége tiltotta valahova czikkel kopogtatni be s szavát csak a szerkesztők felkérésére hallatá. Az utolsó évben végkép elhallgatott. Leveleivel is mind ritkábban kereste fel ismerőseit s szemei is gyengülvén, utolsó levelét hozzánk *Jámbor Lajos* békési tanító úr kezével írta.

Halála hírét a napi lapokból tudtuk meg. Koszorút nem tettünk koporsójára: fűzzük neve körül az emlékezés hervadhatatlan babérkoszorúját s vegyük örökségül az ő erős nemzeti érzületét, fáradhatatlan munkásságát s a nőnevelés ügyeért lángoló szent lelkesedését!

Budapest. Szigethy Karolina.

A NŐIPARISKOLA ÁLLAMOSÍTÁSA.

Az országos nőipar-egylet eleinte tudvalevőleg úgy akart nemes hivatásának megfelelni, hogy ipartanítónő-képzőt létesített s tartott fönn. Csak mikor jókora számban voltak a kész ipartanítónők s egyik sem kapott helyet, akkor ébredt az említett nőipar-egylet annak tudatára, hogy gyakorlatibb téren kell hivatásának megoldását keresnie.

Nehány jó érzékű ember tapintatának, buzgalmának köszönhető, hogy az egylet nőipariskoláját a mai szervezete szerint alakította át. Zirzen Janka, Pulszky Polixéna, Stetina Ilona, Hoffmann Jolán, Tarnóczy Gusztáv, György Aladár, Balogh Vilmos és e sorok írója dolgoztak legtöbbet a nőipariskola szervezetének gyökeres átalakításán, úgy, hogy az idők multán kizárólag a gyakorlati oktatásra helyezte a súlyt, és pedig egyrészt oly nőkre való tekintettel, kik magukra levén utalva, kenyérkereseti pályát óhajtottak választani, másrészt figyelemmel az oly nőkre, a kik elméleti tanulmányaikat a gyakorlati tudományokkal és mesterségekkel akarták kibővíteni.

Az iskola szervezetének előnyei csakhamar jóknak bizonyultak. Az 1881-ik évi országos nőipar-egyleti kiállítás anyagi sikere reális bázisra helyezte az egyletet s több mint 10,000 frt tartaléktőkét biztosított neki. Egy olasz márvány-árúkból szervezett végeladás szintén jelentékeny összeget biztosított az egyletnek, mely végre anyagi gondoktól menten, 20,000 frt alaptőkével tekintett a jövő elé, s iskolái oly látogatottak voltak, hogy az állami szubvenczió mellett fényesen existálhattak, sőt Budán fióktelepet is létesítettek.

A fejlődés tetőpontján, a mikor a föntemlített újjászervezők — egynek kivételével — az egylettől különböző okok miatt visszavonultak, arra a szerencsétlen gondolatra jutott az egylet vezetősége, hogy *házat kell építenie.* Az alaptőkét befektették a telekbe és hitelbe építettek egy palotát, mely az egyletet egészen maga alá temette, az iskolát pedig — majdnem tönkre tette. Csakis a közgazdasági kormányzat helyes érzéke és megbecsülhetlen tapintata mentette meg az iskolát. A nőipar-egylet azonban 1892 október 9-iki utolsó közgyűlésén kiszenvedett.

Meghalt házépítési mániában . . .

A semmivel, vagy a mi ennél is több — nagy adósságokkal megépített egyleti ház megfojtotta az egyletet, szerencsétlen adósságokba keverte s úgyszólván kiszárította élete lüktető erét . . .

Lukács Béla kereskedelmi miniszter úré az érdem, hogy felismerve az anya menthetetlen sorvadását, gondoskodott tisztességes temetésről s — a mi fő: megmentette leányát, a nőipariskolát.

Az utolsó közgyűlésen úgy elszorult a szivem, mikor annyi évek fáradságos munkája után, azt kellett indítványoznom, hogy temessük el az egyletet. Pedig ez csak a megválás fájdalma volt attól az ügytől, melynek szerencsés lehettem oly sok kiváló kapaczitással annyi időn keresztül szolgálatot tehetni. Lényegében a dolog nem változott, sőt talán *előnyösebb* a nőipariskolára nézve, hogy az állam vette a kezébe s ezzel minden gondoktól megszabadítván az intézetet, örök időkre biztosította annak életét.

A nőipar-egylet megnyugvással múlhatott ki. Hézagpótló alkotásának jövőjét biztosítva látta, az igéret földjére került a nőipariskola, s maga az alkotója hosszú vándorlás után a látó-határon lehelte ki lelkét. S mi a kik ott voltunk a búcsún, azt mondhattuk, betöltötte misszióját, mert legnagyobb elégtétele lehet az, hogy czéljainak megvalósítását az állam veszi a kezébe.

Felette örvendetes jelenség ez, mert igen kevés köziskola van a fő- és székvárosban, mely erkölcsi, társadalmi és gazdasági tekintetben messzebbható missziót teljesítene, mint a nőipariskola, mely becsületes munkára és tisztességes keresetre neveli a fiatal hölgygeneráczió hosszú sorát.

Az államosítás némileg átalakította az iskola szervezetét, a midőn az elméleti oktatást eltörölte. És hogy a miniszter helyes érzékkel intézkedett az átmenetiek iránt is, ez kitünik augusztus 5-ikén kelt rendeletéből. E szerint az államosítás elvi oldala is teljesen megnyugtató, a mennyiben a kereskedelmi miniszter az elméleti oktatást jövőre teljesen mellőzi. Hiszen ipartanítónőket számos közintézet nevel a fővárosban és a vidéken is. De a *nőipar-tanműhelyek* száma eddig mindenütt kevés. Igen örvendetes tehát, hogy a kereskedelmi miniszter a nőipariskolát *tanműhelyi alapra fekteti, mert csakis ez alapon van arra a fővárosban szükségünk, s ez alapon felelhet meg leginkább erkölcsi és közgazdasági hivatásának.*

A kereskedelemügyi miniszter, mint említők, 1892 augusztus hó 5-ikén kelt leiratával határozta el az államosítás keresztülvitelét. Leirata abból indul ki, hogy miután sem a kultuszminiszter, sem a főváros az államosításra hajlandónak nem mutatkozott, ő viszi azt keresztül és pedig a következő feltételek mellett:

A nőipar-egyletet fel kell oszlatni s az egyesület összes ingó és ingatlan vagyonértéke, tehát a Szentkirályi-utczai ház, a két iskola minden felszerelése, az alapítványok stb., a kereskedelmi miniszter tulajdonába megy át. Ennek ellenében átveszi a miniszter az egyleti házon levő 85,000 forint terhet s mintegy 6000 frtot tevő egyéb adósságait.

Az iskolák azonban már szeptemberben a miniszter rendelkezése szerint az ő kezelésébe mentek át s addig is, míg azok női *kézműipari szakiskolákká* átalakíthatók, az elméleti oktatás elhagyásával, jelenlegi szervezetükben tartatnak fenn. Az igazgatónő s tanítónők, a rajztanárok eddigi illetményeikkel tehát megmaradnak, az óraadó tanárok azonban a mostani igazgatóság által elbocsáttattak.

Kiemeli ezután a miniszteri leirat, hogy mivel a nőipariskolák tulajdonképeni rendeltetése az, hogy 1. női keresetforrásokra alkalmas ipari foglalkozásoknak gyakorlati tanítása által az önerejükre utalt nőket keresetképesekké tegye; 2. a családi munkakörben foglalkozó nőknek mindennemű hasznos kézimunkákban

alapos képzést adjon, az iskolák jövő tevékenységét *tisztán gyakorlati alapokra kívánja fektetni.* Az iskolák szervezetét és tanrendjét tehát úgy alakította át, hogy azokban ama munkák tanítása eszközöltessék, melyek a közéletben a legtöbb gyakorlati értékkel bírnak, s egyrészt az önerejükre utalt nőknek az életben jövedelmező és tisztességes foglalkozást biztosítanak, másrészt, a melyek a családélet körében nélkülözhetetlenül mindennap előfordulnak s ennek keretében hasznosan értékesíthetők.

Az iskola *szervezetére és átmeneti berendezésére* vonatkozólag a miniszteri leirat a következőket tartalmazza:

Az 1892—93-i tanévben a következő tanfolyamokat kívánom berendezni:

1. A vegyes munkák szaktanfolyamát, a kötés, horgolás, hálózás, receguipure, csomózás, keretmunkák, Holbein- és keresztkötés, suprikálás, tülláthuzás, point lace-munkák, csipkeverés, egyéb díszmunkák és azok kikészítésének, (montirozás) tanítására. Ezen tanfolyam tartamát egy évben állapítom meg. A tanfolyamra felvehető bármely jelentkező, ha legalább tizenkettedik életévét betöltötte s feddhetetlen erkölcsi magaviseletű. A tanidőt ezen tanfolyamban reggeli nyolcz órától déli tizenkettőig s télen délután kettőtől négyig, nyáron délután háromtól ötig állapítom meg.

A tanfolyam növendékeitől a beiratásért 2 (két) forint, tandíj fejében pedig — havonkint előre fizetve 4 (négy) forint szedendő be.

2. Fehérhimzési munkák szaktanfolyamát, mindazon módszeresen vezetett himzésű munkák oktatására, melyek a fehérneműek diszítésére szolgálnak, vászonra, batiszton való himzések tanítására, különös gonddal a monogramm anbleine és czímer-himzésekre.

Ezen tanfolyam tartamát félévben állapítom meg s minthogy a himzési munka fejlettebb testi erőt igényel, a tanfolyamra csak legalább 13. életévüket betöltött leánykák lesznek felvehetők. A tanidőt ezen tanfolyamon is reggeli 8-tól déli 12-ig s télen d. u. 2-től 4-ig, nyáron d. u. 3-tól 5-ig állapítom

meg. A növendékektől beiratási díj fejében 2 (két) frt, tandíj fejében 4 (négy) forint szedendő be.

3. A fehérnemű készítési, kézi és gépvarrási és szabászati szaktanfolyamot, melyben az oktatásnak a fehérneműeknél alkalmazható mindennemű öltés tanítására, egyes darabok összeállítására, mértékvételre, a fehérneműekhez szükséges szabásrajzok készítésére, a feldolgozható vásznak ismertetésére kell kiterjednie.

Ezen tanfolyam tartamát egy évben állapítom meg s ebbe csak legalább 14-ik életévüket betöltött leánykák lesznek felvehetők.

A tanidőt reggel 8-tól déli 12-ig, télen délután 2-től 6-ig, nyáron délután 3-tól 7-ig állapítom meg, oly módon, hogy a jelentkező növendékek két csoportra osztva, délelőtt az egyik, délután a másik csoport oktattassék. Ezt szükségesnek látom elrendelni azért, mert a varrási munka felettébb fárasztó lévén, nem lenne czélszerű, hogy a még nem teljesen fejlett leánykák egész napon át foglalkoztattassanak, különösen akkor, ha már a gépvarrásra kerül a sor. Megengedem azonban, hogy az egymást felváltó csoportok növendékei a szabadon maradó félnapot a vegyes munkák tanfolyamában tölthessék s azokban külön tandíj kötelezettsége nélkül oktattassanak.

A fehérvarrási tanfolyam növendékeitől beiratási díjban 2 (két) frt, tandíj fejében havonkint 4 (négy) frt lesz beszedendő.

4. A nőruha-varrási és szabási szaktanfolyamot, melyben ruhamértékvétel, szabásrajz, egyes ruhadarabok, házi és utczai öltözékek, gyermekruhák, köpenyek készítése módszeres alapon oktatandó.

A tanfolyam tartamát egy évben állapítom meg, felvehetők a tanfolyamra legalább 16. életévüket betöltött leányok. A tanidőt reggeli 8-tól déli 12-ig s télen délután 2-től 4-ig, nyáron délután 3-tól 5-ig rendelem megtartani. Beiratási díj fejében a növendékektől 2 (két) frt, tandíj fejében havonkint 4 (négy) forint lesz beszedendő.

Ezenfelül a mennyiben a növendékek a fehérvarrási és nő-

ruhavarrási tanfolyamokban az iskolák varrógépeit fognák használni, ezek használásáért a fehérvarrási tanfolyamban a beiratás alkalmával 1 (egy) frtot, a nőruhavarrási tanfolyamban pedig 4 (négy) frtot lesznek kötelesek fizetni.

Fentartani kívánok ezen tanfolyamok mellett egy szakrajztanfolyamot is, melynek látogatását az iskolák összes növendékeire kötelezővé teszem. Ezen tanfolyamban a növendékek hetenkint két-két órán át szakcsoportonkint fölváltva, az ipari rajzban oktatandók s a rajztanítónak különös gondot kellend fordítania arra, hogy minden csoport a szakmáját érintő rajzban képeztessék; — a tanórák a tanfolyamok délutáni tanideje után lesznek meghosszabbítandók. Tandíj fejében a rajzban való oktatásért, minden növendéktől félévenkint 1 (egy) forintjával, évi (két) forint lesz beszedendő.

A rajzoktatás ellátására az iskoláknál eddig alkalmazva volt rajztanárt továbbra is alkalmazni kívánom.

Végül berendezni és szervezni kívánnám már az 1892—93-iki tanévre a dunabalparti oldalon fekvő iskolán az előbb említett színes himzési és műhimzési tanfolyamot is.

Az iskoláknak a fentebbiekben megállapított szervezete csak ideiglenesnek tekintendő. Szándékom azokat az összes keresetet biztosító női munkaágak oktatására berendezni s szervezetét újból megállapítani. Meg fogom már legközelebb tétetni a szükséges tanulmányokat s azok alapján az újjászervezés iránt még az 1892—93-iki tanév folyamán szakkörök meghallgatása után intézkedni fogok.

Az iskolák feletti főfelügyelettel továbbra is Abonyi Emil miniszteri tanácsosomat bizom meg, kitől az igazgatóság a minden egyes esetben szükséges utasításokat kikérni lesz köteles.

Az iskolák közvetlen vezetésével, ügykezelésével és felügyeletével további rendelkezésig az iskolák eddigi igazgatónőjét Szukováthy Ottiliát bizom meg. Nevezett igazgatónő utasítandó lesz az elnökség által, hogy a mindkét iskolában felvételre jelentkezőket vegye fel; e czélból mindkét iskola számára anyakönyveket nyisson, azokba a felvett növendékek neveit, származási

helyét s életkorát, a szülők vagy gyámok neveit s külön rovatban a fizetett beiratási és tandíjak összegét iktassa be.

A felvételek az iskolákba az eddig követett módon és időben eszközlendők.

A növendékek számáról minden hó 10-én kimutatás terjesztendő elém, melyben a befizetett havi tandíjak összege s a netataláni hátralékok összege is kimutatandó lesz.

*

A nőipariskola jövőben való szervezésére és vezetésére nézve nemsokára végleges megállapodás történik a keresk. miniszterium kebelében, s intézkedés lesz a felügyelő-bizottság szervezése iránt is.

Örvendetes, hogy végre helyes alapra talál a nőipariskola, s hogy jövőjét nem kell a válságoktól és személyektől félteni ! Tehát a czél, melynek ez szolgálni hivatott, közelébb áll megvalósításához, mint valaha.

Felette érdekes volna az egylet rövid történetét megírni, leplezetlenül, igazságosan. Lehet, hogy lesz erre is idő s a tanuságokat fel lehet majd tárnunk. Egyet azonban nem hallgathatok el. Míg egyrészről mindig volt buzgó és áldozatkész asszony és férfi, a ki az egylet élén dolgozott és fáradozott, s a kiknek neveit az egylet történetírója bizonyára nem fogja feledésbe meríteni: addig másrészt sokkal kevesebb *előkelőség* fordította figyelmét és erejét e nagyfontosságú egyesület iránt, a társadalom pedig majdnem teljesen elhanyagolta azt. Ez utóbbinak nyilván az előbbi ok az okozója. S az előbbinek?

Azt is megmondjuk. A nőipar-egylet élén a külső hatásra és csillogásra kevés kilátás volt. Itt sok buzgalommal, nagy áldozattal s még nagyobb odaadással intenziv működést kellett volna kifejteni. A jótékonykodás reklámja nem kárpótolt itt senkit.

Hiszen a jótékonyság itt csak az volt, hogy évenkint csak 2—300 leány becsületes exisztencziáját, és ezzel talán családi boldogságát is biztosította az egylet iskolája, ezt a jótékonyságot azon-

ban ezek a szegény leányok csak magukban érezték és nem hirdették a hiúság piaczán.

Ezért hiányzottak ez egylet éléről a nagy nevek, ezért maradt el a nagy tevékenység, s ezért nélkülöztük azt a bizonyos *intensiv* munkálkodást, mely nélkül az egyletet föntartani teljes lehetetlenség volt . . .

Budapest. Gelléri Mór.

A TANITÓNŐKÉPZŐ INTÉZETEK FELVÉTELI VIZSGÁLATAI.

Évről-évre növekszik azok száma, a kik leányaik jövőjét illetőleg nem a férjhezadhatás bizonytalanságára számítanak, hanem — még a vagyonosak is — lázas igyekezettel törekednek őket oly nevelésben részesíteni, a melynek alapján képesek legyenek majd saját erejükön megélni.

És — ámbár van már nehány pálya, melyen rövidebb idő alatt is czélt érnének — legtöbben a tanitónői oklevelet óhajtják megszerezni. A tanitónőképző intézetekre nézve ebből az következik, hogy évenként legalább háromszor annyi a folyamodó, mint a mennyit föl lehet venni. Igy hát nincs hiány az anyagban a leendő tanitónők megválasztásánál s e fontos miveletre meg van a képesség s a legjobb akarat is azokban, kiknek ez a feladat hatáskörükhöz tartozik s a tapasztalás mégis azt tanusítja, hogy a választás, vagyis a felvételi vizsgálat eredménye nem biztos.

«A felvételi vizsgálat czélja — mondja a 8304/1887. sz. miniszt. rendelet — hogy a felveendők szellemi képzettségéről és a tanitónői pályára való alkalmas voltáról meggyőződés szereztessék. A felveendők szellemi képzettségéről való meggyőződést az illetők $1^1/_2$ órai fogalmazása, ugyanannyi idő alatt készülő számtani dolgozatai s nehány szóbeli feleletéből meríthetjük. Ezt igy olvasva, mindenki azt gondolhatja, hogy egy polgári, vagy felső népiskolát végzett 14 éves leány szellemi képzettségének megitélésére ez minden bizonynyal elég alkalom. Ámde kevesen fognak igy vélekedni azok, a kiknek tanitványaivá lettek aztán ezek a fölvett növendékek; mert sokszor lesz az később a legtöbbet érő, a ki a

felvételi vizsgálaton keveset igért és megfordítva. Ennek okát pedig könnyen megmagyarázhatja az ilyen vizsgálatok szakértő szemtanuja. Látja ez, hogy a vizsgálandók egy része messze földről jön szülője kiséretében. Az ut s az előkészület már is nem kevés kiadásukba került, a mi teljesen haszontalanná válik reájuk nézve, ha czélt nem érnek; együtt remegnek tehát a vizsgálat sikeréért. Ehhez járul még az a hatás, a mit az idegen viszonyok és arczok tesznek ezen — végre is még inkább gyermek leányokra. Természetes tehát, hogy rosszúl felelnek s midőn ily izgatott kedélyállapotban mutatják be képzettségük fokát, nem lehet fölöttük alaposan itélni.

Vannak aztán mások, a kik vagy helybeliek s még semmi áldozatukba sem került a dolog, vagy ha idegen helyről jönnek is, de szülőik még nem hagyták őket az élet nehézségeibe tekinteni s ezért könnyen gondolkoznak, legfölebb önérzetük volna sértve a bukás által. Ezek közül — egyéniségük szerint — egy rész nyugodtan, más rész mondhatni könnyelműen megyen neki a vizsgálatnak és — teljesül a közmondás, hogy a ki mer, az nyer: az eredmény jó! véletlenül, vagy igazán, azt megmutatja a képezdei első év végén a bizonyitvány.

Látható ezekből, hogy a fölvételi vizsgálat mai módja nem nyújt elég biztosítékot arra nézve, hogy a sok jelentkező közül azokra essék a választás, a kik szellemi tekintetben a tanitónői pályára valóban a legalkalmasabbak lesznek.

A felveendők szellemi képzettségének foka mindenesetre leginkább fogalmazásuk szerint állapítható meg, de sokkal alaposabb és igazságosabb itéletet lehetne mondani a fölött, ha tanulásuk legutóbbi évében készített összes irásbeli dolgozataikat mutatnák be oly módon, hogy ez képezné felvételért benyújtott folyamodványuk egyik csatolmányát; kapcsolatban a tanulmányi bizonyítványnyal ebből helyesebb következtetés volna levonható, mint a szokásos egész felvételi vizsgálatból, melynek módositása még más szempontból is kivánatos volna. A felvételekkel kezdődik ugyanis a képezde iskolai éve, tehát a reménykedők ruházat és minden kellékek tekintetében már teljesen elkészülve

kell hogy jöjjenek. E mellett — miután mindazokat meg kell vizsgálni, kiknek folyamodványai rendben találtattak — a dolog két-három napig is eltart s ez idő alatt drága venndéglőkben kell a szegényeknek költekezni. Nehezükre esett e sok kiadás azoknak is, a kiknek sikerül a fölvétel, hát még azoknak, a kik czélt nem érve, mindezt hiába tették!

Vagy respektáljuk a különböző polgári, felső nép- és felsőbb leányiskolák bizonyítványait, vagy nem. Ha igen, akkor nem kételkedünk abban, hogy a bizonyítvány tulajdonosa előképzettségénél fogva megüti a felvétel mértékét; ha pedig a második eset forog fenn, akkor miért követelünk olyan bizonyítványt, a melynek tulajdonkép nincs előttünk értéke? Miután azonban a felvételi szabályzat ily bizonyítványok felmutatását kívánja, világos, hogy azokat megbízhatóknak s az ezek birtokában levők tanulmányi készültségét a képezdei tanfolyamra általában megfelelőnek is tartja. A felvételi vizsgálat czélja ennélfogva ugy magyarázható, hogy miután van miből, tehát válogassuk a legjobbakat az illetők külső tulajdonainak is — mint egészségi állapot, modor, stb. — tekintetbe vételével.

Az utóbbiak szempontjából a folyamodók személyes bemutatása mindenesetre mulhatatlanul szükséges, még pedig különösen azért, hogy az illetők egészséges testi szervezetéről szereztessék meggyőződés, mert e tekintetben igazán alig lehet az ember eléggé óvatos. Nem szándékom a folyamodványokhoz csatolt orvosi nyilatkozatok hitelességét kétségbe vonni — hisz kaphat valaki bajt azon két-három hónap lefolyása alatt is a mi az orvosi bizonyítvány megszerzése és a vizsgálatra való megjelenés között van — annyi azonban igaz, hogy nem egy halotthalavány, nagyfokú sápkórban szenvedő leányka jön a fölvételi vizsgálatra a legjobb egészségi állapotot feltüntető orvosi bizonyítványnyal. Pedig azt mindenki tudhatja, hogy sem az intézeti élet, sem a tanitói pálya nem való beteges embernek.

Mindezeknél fogva a tanitónőképző intézeti fölvétel feladata jobb megoldást nyerne a következő módosítással:

A felvételért benyújtott folyamodványhoz csatolandó volna az utolsó osztályban készült összes irásbeli dolgozatokat tartal-

mazó füzet. Ez ha fölöslegessé nem tenné is az irásbeli vizsgálatot, megkönnyebbítené a dolgozatok megítélését, sőt az irásbeli vizsgálat ily eljárás mellett esetleg el is maradhatna. Ezen dolgozatok és a bemutatott bizonyítványok alapján vissza lehetne utasítani s a hiábavaló költekezéstől meg lehetne kimélni a «nem hivatottakat» azaz a jelentkezők nagy részét. Azokat, a kiknek folyamodványaik ily értelemben is rendben találtattak, augusztus 31-re be lehetne hívni az intézetben tartandó orvosi felülvizsgálatra s ez után következnék egy rövid szóbeli vizsgálat, a mely az illetők modoráról, kifejezésbeli ügyességéről adna számot, mert az előképzettséget már a folyamodványnyal beadott bizonyítvány tünteti ki. Ezt a meghivott növendékek kisebb száma mellett egy nap alatt el lehet végezni s igy a messzeföldről jövők terhein is könnyitve volna az által, hogy kevesebb ideig kellene költekezniök.

Alaposabb meggyőződést lehetne szerezni ily eljárás mellett a felveendőknek úgy a tanitónői pályára való alkalmas voltáról, mint szellemi képzettségéről, mely utóbbit nem $1^1/_2$ órai izgatott kedélyállapotban készített dolgozat eredményéből, hanem egy egész évi, rendes körülmények között készített irásbeli munkából itélhetnénk meg.

Győr. Pataky Irma.

A NŐ MŰVÉSZETE.

(«Exposition des arts de la femme.»)

Budapest fő- és székváros tanácsának nagylelkűsége ez idei szünidőmben egy nagyobb tanulmányút végzését tette lehetővé, melyről a «Nemzeti Nőnevelés» olvasói előtt is óhajtok beszámolni. Eredeti czélom csak a párisi «Exposition des arts de la femme» megtekintése és tanulmányozása volt, de alapos megfontolás után azon meggyőződésre jutottam, hogy a helyes itélet alkotásra okvetlenül szükséges előbb megismernem, a kontinensnek több, az ipar- és képzőművészet fejlődésére kiható intézményét is.

Páris felé utazva, útvonalamat kiterjesztettem: Bécs, Salzburg, München, Augsburg, Nürnberg, Stuttgart, Karlsruhe; vissza jövet pedig: Lucerne, Zürich és Innsbruck városokra, melyekben meg-megállapodva, alkalmam volt azok képző- és iparművészeti gyűjteményeit és szakiskoláit megismerni.

Nagy hálával tartozom az említett városok intézeteiben működő igazgatók és tanároknak, kik mindenütt szives előzékenységgel mutatták meg a vezetésök alatt levő intézetnek belső berendezését, sőt megtekinteni engedték tanítványaik készülő és kész munkáit, miáltal a gyakorlati tanítás és annak módszerére nézve több hasznos megfigyelést tehettem.

Két heti párisi tartózkodásom alatt is alkalmam nyilt a «női» kiállításon kívül a városnak páratlanúl gazdag gyűjteményeivel is megismerkednem.

A tulajdonképeni szakkiállítás, melyet alaposan tanulmányoztam, a Champs Elysées iparpalotájának első emeleti termeiben van elhelyezve, míg annak tágas földszintjét a modern franczia ipar és műipar termékei foglalják el.

A szebbnél-szebb szobaberendezéseknek egész sorozata tárul itt elénk; remekművü legyezők, hangszerek, mesésárú ékszerek, divat- és pipere-czikkek stb. láthatók itt oly gazdag választékban, mint akár csak egy kisebb világkiállításon.

Elismert tény, hogy a francziák utolérhetlenek a szobrászat művészetében. Élelmesen ki is aknázzák ezen előnyöket nemcsak a monumentális szobrászat terén, hanem a kis plasztikában is.

A legfényesebb nevű művészek szívesen szegődnek a műipar szolgálatába. Miután nem kell tartaniok attól, hogy művük kontárkezek által sokszorosítva, eltorzulva jelenik meg a közönség előtt.

A sokszorosítást is, történjék az márvány, bronz, vagy ezüstben, a legavatottabb szakemberek végzik, így aztán minden példány egy-egy becses remekmű. Természetesen, hogy áruk is megfelel művészi értéküknek, 2000—6000 franknyi összeg egy $^1/_3$ vagy $^1/_2$ életnagyságú szoborért nem tartozik a ritkaságok közé.

A tárlat egyik speczialitása az állami és a bauvais-i gobelingyárak kiállítása. A ki csak régi, évszázados por és piszok által elfakult gobelinokat látott, annak nem lehet fogalma arról a vakító színpompáról, melylyel az új gobelinek itt elénk ragyognak. A szinek frissesége és az árnyalatok finomsága sok esetben fölülmulja a mintául szolgáló olajfestményt.

A munkások — vagy talán inkább a művészek — ügyességénél csak türelmök nagyobb, melylyel 8—10 évig egy-egy nagyobb gobelinen eldolgozgatnak. Az interieurökben is sok művészi becsü butor, tükör, kandalló stb. látható, melyek — daczára a francziák republikánus érzelmeinek — jobbára a XVI. Lajos és az empire (I. Napoleon) korabeli izléssel készültek. Különösen szépek a bronz és a finoman metszett sárgaréz-diszítésekkel ellátott példányok. A korhű szöveteket a világhírű lyoni gyár szolgáltatja, melynek külön pavillonja is egyike a kiállítás legvonzóbb néznivalóinak.

Kevésbbé meglepőek a porczellán- és majolika-ipar termékei. Ezen utóbbi iparág talán az egyedüli, melyben Magyarország újkeletű műipara sikerrel versenyezhetne az évszázados francziával. A pécsi Zsolnay-gyár itt kimagasló helyet foglalna el, úgy edényeinek alakja, azok diszítésének eredeti konczepcziója, főleg pedig

zománczának páratlan átlátszósága és élénk fénye által. Valóban kár, hogy a magyar műiparnak e büszkesége ez alkalommal nem mutatta be remek gyártmányait a franczia közönség előtt, mit különösen azért sem szabad lett volna elmulasztania, mert tudvalevőleg munkásainak túlnyomó részét — nők képezik.

Természetes, hogy ezen par force nők számára rendezett kiállításnak nem csekély részét a divatczikkek, öltönyök, kalapok, fehérnemüek képezik.

Csodálkozásomra többnyire keresett egyszerűséget találtam úgy az alkalmazott színekben, mint a diszítésnél; elütően azon úgynevezett «párisi modellektől», melyek nálunk irányadóul szolgálnak.

Az első emeletre érve, szemlélhetjük a tulajdonképeni szakkiállítást, mely két nagy csoportból: a retrospektiv és modern részből áll. A «visszatekintő» kiállításnak talán legbecsesebb csoportját azon sorozat képezi, mely a női hajviselet fejlődését mutatja be a legrégibb időktől a jelenkorig.

60—70 gyönyörüen kidolgozott viaszk-mellszobor, derékig a megfelelő ruházatban, mindannyi érdekes illusztrácziója az általa ábrázolt kor művelődésének és — talán erkölcsének is.

A görög és római hajviseletnek egyszerű báját a középkor szögletes ridegsége váltja fel. A renaissance festői fonatjai és csipkés-gyöngyös fökötői után a divatnak legbadarabb túlkapásai következnek. Igy a XV. és XVI. Lajos korabeli hajviseleteket csak a legőrültebb szeszély és az excentriczitás hajhászata gondolhatta ki. A toronymagasságú, árboczos hajót, virágos kertet vagy egy állatcsoportozatot ábrázoló hajdíszek nem-e hű visszatükrözői voltak az akkori világ erkölcsi és politikai tévelygéseinek? Úgyszintén I. Napoleonnak, a római konzulok és imperátorokhoz hasonló emelkedettebb és nemesültebb izlését hiven visszatükrözteti az udvarában — és általa az egész művelt világnál — divattá vált utánzása az antik öltözeteknek és az ezzel elválaszthatlan hajviseletnek, melyre a régi görög és római női mellszobrok szolgáltatták a mintát . . . Nehány modern izléssel fésült mellszoborral záródik az érdekes sorozat, mely a látogató hölgyközönségre — szemlátomást — a legnagyobb vonzerőt gyakorolja.

Nem csekély művészi és kultur-történeti becscsel bir azon gazdag sorozata az olajfestményeknek, aquarellek, pastellrajzok, metszetek és fényképeknek, melyek az ismert legkiválóbb művészek által ábrázolt nők arczképeit tartalmazza, kik vagy társadalmi szereplésök vagy szépségök által kitüntek.

Külön gyűjtemény a divat hullámzásait mutatja be, ennek legérdekesebb és egyúttal igen mulatságos csoportját azon egykorú torzképek képezik, melyek a divat kinövéseit, sokszor igen drasztikus módon kigúnyolják.

A két fölülről világított nagy teremben láthatók a jelenkor művésznői által készített festmények, rajzok és szobrok. Több ismert névvel találkozunk itt; így a párisi «Salon»-ban többször kitüntetett Godin kisasszony előkelő arczképei által tünik ki. Abbem Lujza aquarellben festett kecses virágcsokrai. Mellin Gabriella limogesi zománczművei, Clovis Hughues asszony szobrai nem ismeretlenek a művészet iránt érdeklődő közönség előtt.

A párisi kiállítás tehát két irányban hozza vonatkozásba a nőt az ipar- és képzőművészettel: mint alkotó- és közreműködő erőt e téren és mint fogyasztót. Kiterjedt pedig, mint a föntebbiekből látható, nemcsak a jelenre, hanem felöleli a művelődés történetének minden nevezetesb mozzanatát, melyek kutatóinak a tanulmányozásra megbecsülhetlen anyagot nyújt.

A kiállítás egészben véve kézzel fogható módon győzheti meg azon kételkedőket, kik a nő művészi alkotó képességében mindeddig tamáskodtak. A női kezek által létesített műveknek gazdag sorozata nemcsak az erős nemmel való versenyképességet mutatja be sok téren, hanem a nézőkkel főleg azon szakokat ismerteti meg, melyekben a nő valóban remekelhet, ha alapos készültséggel lép ki a küzdtérre.

A változatos kép- és szoborgyűjtemény, mely a nőt mint a «magas» művészet mívelőjét állítja elénk, ha nem is mutat fel monumentális alkotásokat, de mindenesetre tanúlságos látvány mindazok részére, kik a nő hatáskörét csakis a konyha és a varrószobának falai között vélik helyénvalónak.

A szebbnél-szebb gobelinek, a majolika-, porczellán és üveg-

munkák, a páratlan hatású zománczos fémedények, — végre a nő művészetének speciális terén: a műhimzés, csipkekészítés stb.-ben elért fényes siker, — mindannyian ékes szószólói a nő polgárjogának, melyre méltán igényt tarthat a művészet országában.

Ezért osztatlan elismerés illeti mindazon törekvéseket, melyek előremozdítani és fejleszteni akarják a nő tevékenységét a képzőművészet és műipar terén, mert nemcsak kulturai, hanem erkölcsi szempontból is kívánatos, hogy minél tágabb körre terjedjen a nő munkássága és szerzőképessége.

Nem minden nőnek jut élettárs, ki anyagi gondjaitól megóvja, beláthatlan sora a hajadonoknak saját keresetére van utalva, melynek egyik legtiszteletreméltóbb módja: a művészet mívelése. De eltekintve még a kenyérkereset és ethika szempontjaitól, az izlés nemesítésére való törekvés is elég ok, hogy e czélra külön intézmények létesíttessenek, mert a fejlettebb műizlés terjesztésére a nő van leginkább hivatva. Családja körében, saját és mások otthonának értelmes és csinos diszítése által állandó és így hathatós befolyást gyakorolhat környezetére, de főleg a gyermekekre, kiknek fejlődő izlésére és műérzékére mindenkor lényegesen kihatnak azon benyomások, melyeket zsenge korukban közvetlen környezetük reájuk gyakorol.

Fővárosunk intéző körei már régóta méltányolták mindezen indokokat, minek látható jelét is adták akkor: midőn az iparrajziskola kebelében női osztályokat is létesítettek. Sajnos, hogy ezen iskola az egyéb magyar művészi női szakiskolákkal együtt nem szerepelhetett a párisi kiállításon, — melynek magyar csoportjának rendezői — ezen ki nem menthető hibájuk folytán csak csonka képét nyujtották a magyar nők tevékenységének és haladásának. Iskolánk ott nem dicstelen versenyre kelhetett volna több külföldi, főleg pedig a párisi hasonló irányú tanintézetekkel, melyek a tanügyi csoportnak leggyöngébb részét képezik. Eltekintve a nehány gyakorlati szakmában, mint ruhaszabás, fehérneműmüvarrás, kalapkészítés stb.-ben elért szép eredményt, csodás azon — mondhatnám — könnyelmüség, melylyel Párisban a művészi és műipari szakmában oktatnak.

Gyakran tünődtem, vajjon iskolákban, jól felszerelt és kellő felügyelettel biró tanintézetekben készültek-e azon gyermekes, minden komoly törekvésnek még csak látszatát is nélkülöző képecskék, melyek a kiállított rajzoknak és festményeknek nem csekély részét képezik?

Tisztelet a kivételnek, mert sajnos, hogy ép itt a jó kivétel számba megy. Ilyen pl. a IX. arrondissementi nőipariskolának kiállított csoportja, mely több igen becses iparművészeti felvétel mellett, jól sikerült diszítményi tervezeteket mutat fel. Érdekes a természetből vett növényalakzatoknak alkalmazása, melyek a tanítványnak helyes stilérzékére engednek következtetni. Alig akad egy-két párisi iskola, melynek rajzaiban helyenként buzgó igyekezet nyilvánul úgy, hogy elegendő határozottsággal a látottakból a rajztanárok vagy tanárnők hiányos képesítését lehet a többi iskolák eredménytelenségének okául felhozni.

A rajzoknál jóval becsesebbek az «ecole professionelle»-kben készült ruházati czikkek, melyek úgy izlés, mint a kidolgozás csinjában ugyancsak ritkítják párjukat. Eredetiek az arasznyi nagyságban vázlatosan festett ruhatervezetek, melyek segélyével sok hiába való kapkodást és találgatást mellőzhet az élelmes szabónő.

A többi franczia iskola, mint a lyoni «ecole de dessin», a «cours municipal de broderies de la ville Lyon», az «ecole regionale des beaux arts» Amiensben, végre az «ecole national d'art decoratif de Nise» — minőség tekintetében jóval felülmúlja fővárosi társait. Kiválóan jeles intézet a lyoni rajziskola, melynek tanára Medan, valóban irigylendő sikert mutat fel tanítványainál. Követője azon újabb iránynak, mely a hagyományos évszázadokon át elcsépelt formák szolgai utánzását mellőzi, mert közvetlenül a természet dús kincseiből választja azon alakzatokat, melyekből a diszítményeket létesíti. Az ornamentális tervezetek közt sok valódi műbecsü oly munkát láttam, mely megérdemlené a sokszorosítást, mert mintának is beillik.

A gypsz és élő minta után készült rajzokat is gondos megfigyelés, valamint szabatos kidolgozás jellemzi, úgyszintén dicsé-

retet érdemelnek még a majolika és porczellán festmények és a limoges-i zománczos munkák.

Míg a franczia, de főleg a párisi iskoláknál a rendszeres tanítás és annak módszerére akadni alig lehetett, az angol iskoláknál az egységes módszer rögtön szembeötlő.

Huszonkét, Anglia különböző városában felállított nőipariskola szerepel a kiállításon, a különböző vidékről beküldött rajzok azonban oly hatást gyakorolnak, mintha egy kézből, vagy legalább is egy iskolából kerültek volna ki. Pedig jobbára önállóan stilizált diszítményeket mutatnak be, melyeknél az egyéni izlés is érvényesülhet.

Bámulatos azon, a pedantériával határos gond, melyet a kidolgozásra fordítanak. A tervezetek egyébként helyes stilérzékkel alakított és gyakorlati alkalmazásra szánt diszítmények, melyeknek hibául csak is az untató egyformaságot lehet felróni.

Érdekesek a növendékek illustrátió kísérletei, melyek majdnem kivétel nélkül a Kate Greznewan ismert modorában készültek.

Rég ismert tény, hogy az angolok becsülik és gyakorolják leginkább a vízzel való festést. Csakugyan meglepőt is mutatnak fel ezen a téren a női iskolák is, mert akárhány oly jól megfestett interieur, virág- és alak-tanulmányt láttam a kiállításon, melyek bátran versenyezhetnének ismert aquarellistáink műveivel. Németország egyáltalában nem szerepel a kiállításon, mely sajnos ténynek politikai okok adhatják meg a magyarázatát.

Ausztria-Magyarországot a tanügyi csoportban csakis a bécsi női szakiskolák képviselik, melyek ott kimagasló helyet foglalnak el.

Első sorban említendő a bécsi Kunstgewerbeschule, melynek tanítványainak egy harmada nő, kik ott a képző- és iparművészet legtöbb ágában nyerhetnek oktatást az európaszerte tekintélyeknek ismert tanároktól; s valóban impozáns hatást gyakorol a Kunstgewerbeschule-nak párisi kiállítása, mely egytől-egyig jó, sőt kitünőnek mondható műveket mutat fel.

A diszítményi és iparművészeti rajzok, a csendélet-, fej- és alaktanulmányok, a remek kidolgozású zománczos bronz művek

mindannyian tanúságot tesznek azon *komolyságról,* melylyel a nevezett intézetben a nőket oktatják. Tudvalevő, hogy a Kunstgewerbeschule-val szerves kapcsolatban van a k. u. k. österr. Museum für Kunst u. Industrie, melynek gazdag műipari gyűjteményei a fölvételekre alkalmas anyagot szolgáltatják a szomszédos iparművészeti iskolának és így nagyban előre mozdítják a sikeres tanítást.

Igen helyesen intézkedett a bécsi közoktatásügyi kormány, midőn a művészies női kézimunkák tanítására hivatott szakiskoláját a Kunstgewerbeschule tanárainak fönhatósága alá helyezte.

Az «ecole professionelle de broderie a Vienne» a legtökéletesebb kézimunkákat mutatja be, melyek úgy a minta választása és alkalmazásában, valamint kidolgozás tekintetében kifogástalanok.

A nők szakszerű oktatásával foglalkozó bécsi intézetek között a leggyakorlatibb irányú azon jeles iskola, melyet a község támogatása mellett a «Wiener Frauenerwerbverein» létesített. A párisi kiállításon igen előnyösen van képviselve a női kézimunkák könnyen áttekinthető és becses gyűjteményével. Különösen kiválóak a szingazdag spanyol csipkék, a valenciennes és point de lace munkák, a szabad csomózások, a tűvel való festésnek nevezhető változatos színárnyalatú lapos himzések, stb. stb., melyek ott mindannyian méltó feltünést keltettek. Becsük még fokozódik, midőn a mellettük látható rajzokból meggyőződünk, hogy jobbára rajzórák alatt tervezett eredeti minták után készültek.

Ezen, a divatlapok kétes értékű mintái alól való felszabadulás utáni törekvés, megszivlelendő példát nyújt a budapesti — immár állami — nőipariskola tanítóinak.

Úgy tudom, hogy ott mindeddig még egyetlen egy esetben sem próbáltak eredeti mintát önállóan alkotni, vagy olyat kézimunkáknál alkalmazni.* Vajjon miért is tanítják ott a rajzot? Azért talán, hogy azon szánalmas képecskéket pingálgassák, me-

* Ez az állítása a t. czikkiró úrnak, mint erről meggyőződni alkalmunk volt, téves értesülésen alapszik. Szerk.

lyekkel az évi kiállításon kétségbeejtik a jobb izlésű embert? Akkor bizony kár a fáradságért, meg a rajztanár-díjazásért. A székes főváros évenként tetemes összeggel pártolja ezen intézményt, talán volna módjában befolyásával oda hatni, hogy e visszás állapot megszünjék és a rajztanárnak a kézimunka-tanítókkal való üdvös összeműködése létesíttessék!

Sajnos, hogy az állami, kézimunka-tanítónőket képesítő bizottság figyelme erre még ki nem terjedt, mert évenként akadálytalanúl képesít oly jelölteket, kik képtelenek a legegyszerűbb szalagmintát is önállóan rajzolni.

*

Utazásomon szerzett tapasztalataim alapján nagyon óhajtanám, hogy a főv. iparrajz-iskola fejlesztése érdekében az intézetnek még igen szerény tanszergyűjteménye az intézet komoly feladatához megfelelően tökéletesíttetnék. Az ipar és műipari tárgyak gyűjteménye nemcsak az oly fontos technikai kérdésekben hathatós támasza a tanításnak, hanem egyes tárgyai alkalmas mintául szolgálhatnak a természet utáni rajzolásnál is.

Felette kivánatos volna továbbá egy növénygyűjtemény beszerzése, mely kifogyhatatlan anyagot szolgáltathat eredeti alkotások czéljaira. Német- és Franczia-ország, de főleg Angliában már évtizedek óta frissitik föl — több-kevesebb szerencsével — az évszázadok óta reánk maradt diszítményi formákat, a természetből újabban merített növény- és állati alakokkal.

Nálunk Magyarországon közel 10 év előtt iparkodtak egy állítólagos magyar diszítő stilt teremteni, mely czélt úgy vélték elérhetni, hogy a főleg a XVII. és XVIII. századból reánk maradt népies himzéseken előforduló motivumokat alkalmazták a diszítményekben.

Nem tartozik a jelen értekezésem keretébe, említett törekvéseknek helyes vagy helytelen voltát bővebben fejtegetni; de jóval czélirányosabbnak tartom: ha visszatérünk az ősforráshoz, mely soha el nem apad, a természethez és az abból vett anyagot alakítjuk a jelenlegi izlésünk szerint, mintsem hogy elavult, kezdetleges

és főleg kétes eredetű mintákkal vesződjünk. De mint a rajz és színezési gyakorlatoknak szolgáló megbecsülhetlen minta, az élő virág kitünő alkalmazást találhat iskoláink tanszerei között.

Budapestnek saját kertészetei vannak, melyekben a nyilvános sétaterek részére nevelik a növényeket. Nem lehetne-e az iparrajziskola haladottabb növendékei részére, hetenként nehány cserép virágot átengedni, melyeknek ott oly fontos szerep jutna?

Végre időszerűnek tartanám az új iparrajziskola fölépítése után azon, már gyakran megpendített eszmét megvalósítani, mely szerint a növendékeknek a természet utáni alaktanúlmányra az alkalom megadassék. Ezen intézet tanítványai közül kevesen jutnak még felsőbb fokú szakiskolába, melyben e téren magukat képezhetnék. Pedig számosan nem mellőzhetik munkáiknál a hatásos figurális díszt, melynek helyes alkotására a gipsz minták után rajzolás vagy mintázás nem nyújtja a megkivántató készültséget. Ennél fogva felette kivánatos volna, — a külföldi hasonló irányú iskolák példájára — az élő fej- és alak, modell utáni rajzolás és esetleg mintázásra is lehetőséget nyújtatni. Ezen első rangú intézetünk ilyen irányú fejlesztés mellett nemcsak a gyöngébb párisi, de a legkiválóbb német és angol hasonló természetű intézetekkel is kiállhatja a versenyt, s eszközlője lehet hazánkban a «nő művészete» helyes irányú kifejlődésének.

Budapest. György Kálmán.

A NÖVÉNYTAN TANÍTÁSÁRÓL.

Szeresd a virágot s ne féltsd szívedet,
Mert ki azt szereti, rosz ember nem lehet.

Milyen tudomány illik jobban a nő eszéhez, természetéhez, mint a növénytan? Szükséges, hogy ismerje a hasznos és káros növényeket, de milyen megbecsülhetetlen jó hatással van a leányok kedélyvilágára! Minden nő szívesen foglalkozik virágokkal, szedegeti, csokorba köti és örül neki; de ép oly szívesen megfigyelgetné, préselgetné, ha tudná, hogy hogyan kell ezt megtenni. Számos növény mellett elmegy úgy, hogy észre sem veszi, mert nem ismeri. Pedig, a ki megszokja, hogy észrevegyen minden kis virágot, annak a séta a szabad természetben mindennél nagyobb élvezet. Minden virág, melyet megismerünk, egy-egy jó barát, a ki minden évben ugyanabban az időben híven eljön, hogy disze legyen a földnek és öröme annak, a ki ismeri. És szinte csodálatos az a tapasztalat, hogy a leányok növénytani ismerete a lehető legcsekélyebb, majdnem semmi!

Ennek a sikertelenségnek bizonyára számos oka van: a tanításra fordított idő kevés, évszakhoz van kötve stb.; de én főképen kettőt akarok felemlíteni, a melyiken azt hiszem némiképen segíteni is lehetne. Az egyik a szemléltető eszközök hiánya, illetőleg máskor túlbősége, a másik az elnevezések sokfélesége.

Nem szükséges arról szólni, hogy képekről növénytant tanítani nem lehet, s hogy bármily szorgalommal gyűjtse is a tanítónő a herbariumot, a gyermek a színét vesztett, laposra préselt, formájából kivetkőzött száraz virágot látva nem szerezhet fogalmat az élő virágról. Egész iskolaévben nincsen virág, csak tavaszszal 2—3 hó-

napig, de az is a vizsga előtti időre esik, a mikor a növénytannal kapcsolatosan tanított állattan ismétlésére is kell időt szánni. Eleintén, a míg csak a hóvirág és ibolya virágzik, addig jó, mert egy növény egy órára épen elég. De májusban már tenger a virág s abból legalább 8—10-et, néha még többet is bemutat a tanító egy órán; de azoknak épen csak a nevét tudja megmondani, közelebbi megismertetésre nincs idő.

Hogyan tudna a gyermek egy órán látott 10 virágra emlékezni? Ha azokat a virágokat egész évre elosztva egyenként ismerné meg, akkor tudná, de így egyszerre nem bírja.

Lehetne ugyan ezen segíteni! Itt vannak a Kálazdy nővérek által készített mesterséges virágutánzatok, ezek mindig virulnak, csakhogy ezeknek is van valami hibájuk, az t. i., hogy igen drágák s ennélfogva nincs minden iskola abban a helyzetben, hogy megszerezhetné, sőt még a legelőnyösebben ellátott iskolák sem szerezhetnek meg minden virágból egy-egy példányt.

Ezek a virágok jók, a tárgyi czélnak megfelelnek, mert a tanuló megismerheti rajtuk a növényt; de a nevelő czélnak nem felelnek meg, mert ez azt kívánja, hogy a gyermek foglalkozzék a virággal, megszeresse a virággal való bibelődést s ezzel a természetet, hogy maga figyelje meg a virágon azt, a mit róla tudnia kell, s erre nem alkalmasak. A drága virághoz nyúlni nem szabad; a kisebb példányokat a távolabb ülő gyermekek nem láthatják. Sokkal előnyösebb lenne az, ha a növénytan-tanítást a kézimunkával lehetne összekötni. A kézimunka-órák egy részén könnyű szerrel meg lehetne ismertetni a növendékeket a virágkészítés módjával, különösen a képezdékben, habár a kisebb leányok is könnyen és szívesen tanulják meg.

Ha megtanulták a virágkészítést, akkor a növénytani órában megfigyelik, szétszedegetik a virágot, s a kézimunka-órán később magánszorgalomból is utánozhatják a természetes virágot.

Ez több szempontból igen előnyös. Ha ugyanis utánozni akar valamely virágot, akkor azt egészen másképen, sokkal pontosabban kell megfigyelnie, mint különben. Meg kell a szövetet választani, melyből az utánzatot készíteni akarja; így pl. a Ranunculus-féléket

jellemzi ragyogó fényes sárga színük; ahhoz atlaszt használunk. Az árvácska felülete bársonyos, a tulipán merev szirmait satinból, a rózsa áttetsző finom szirmát batisztból készítjük. Meg kell továbbá pontosan figyelnie a szirom és a csésze alakját. Eleintén rátűzi a természetes szirmot a szövetre s úgy vágja ki, később már önállóan is utánozhatja az alakot.

A virág szirmai vagy össze vannak nőve, vagy szabadok; a szabad szirmok vagy mind egyformák, vagy különbözők, de mindig szimetrikusok. Ha a szirmok összenőttek, akkor az utánzatot vagy egy darabból vágjuk ki, vagy pedig több darabból s utólagosan összeragasztjuk.

A közben, hogy ki kell találnia, hogy hogyan lesz előnyös a szövetet összehajtogatni, és hogyan kell vágni, ügyesedik a keze, fejlődik a formaérzéke.

Az említetteken kívül utánozni kell a szöveten a virág színét s ez a színérzék fejlesztésére igen alkalmas. Meg kell még azt is figyelni, hogy milyen hajlása van a szirmoknak, mert minden domborodást gömbalakú megmelegített vassal kell kivasalni.

A porzóknak és termőnek nemcsak számát és elhelyezését, de az alakját és színét is meg kell figyelni, másként nem utánozhatja!

Látszik, hogy előnyös lenne az, mert a növendéket pontosabb megfigyeléshez szoktatná, fejlesztené a forma- és színérzékét, ügyesebbé tenné és bizonyos, hogy a melyik növényt egyszer utánozott, azt soha el nem felejti.

(Mellékesen megjegyezhetem, hogy azelőtt az elemi képezdékben tanították a virágkészítést, de most már elhagyták a többi női iparmunkával együtt. Pedig kár volt, mert könnyű megtanulni, szép szobadísz, karácsonyi és alkalmi ajándékokat lehetne művirágokból készítni, a nélkül, hogy a szemet legkevésbbé is megerőltetné.

Franciaországból az 1890. évben 10.609,459 frank értékű művirágot vittek ki; ugyanazon évben Magyarország 123,801 frtot adott ki művirágokért.)

Hát még az iskolában milyen hasznát tudja venni a tanítónő!

Ilyenkor őszszel, mikor a gyermekek az iskolába jönnek, tanulnak a gyümölcsről; a mellett meg lehet mutatni a mesterségesen készült virágát. Tavaszszal, a mikor az igazi nyílik, akkor már másodszor kerül a gyermek szeme elé, a legtöbb gyermek akkor már mint régi ismerősét üdvözli. A gyermek örül, ha már ismeri, de előnyös is ugyanazt a virágot kétszer, vagy többször is megmutatni.

Még sokkal nagyobb szolgálatot tesz a nagyított virág. Ezt persze csak a tanítónőnek, esetleg a képezdei növendékeknek kellene készíteni.

Vannak apró virágok, melyeknek alkotó részeit megfigyelni is bajos, hát még a növendékekkel megfigyeltetni. Ha a tanítónő kezébe veszi a virágot, csak egynek mutatja meg egyszerre, mert többen nem is láthatják. A nagyított virágon ellenben, pl. a pillangós virág nagyított példányán, az egész osztálynak egyszerre meg lehet mutatni a két falkába nőtt porzókat, s a gyermekek is megkereshetik ugyanazt a maguk természetes virágán; vagy az ajakosoknak bámulatosan szerkesztett porzóját a nagyított mintán könnyen meg lehet mutatni, hogy ha a méh a porzószálacskák egyik végét eltolja, a szálacskák másik vége a portokokkal hogyan hajlik a méh hátára és hinti rá a virágport; vagy az ernyősök apró virágainak szerkezetét csakis ilyen nagyított virágon lehet megismertetni.

Miután itt nem mutathatom be azokat a virágutánzatokat, a melyeket a Mária Dorothea tanítónő-szakosztály felolvasó ülésére készítettem, nem is tudom megmutatni, milyen híven lehet utánozni, milyen lágy, hajlékony és természetes a szövetből készült virág, még a nagyított formájában is; de azt még megmutatás nélkül is el lehet hinni, hogy a szövetvirág nem törékeny, nem is gyürődik, nem is romlik könnyen; de ha sok idő mulva színét vesztené, vagy összegyűrődnék, a tanítónő egyszerűen szétszedheti, újra megfesthetné és kivasalva összeköthetné a nélkül, hogy új anyagra lenne szüksége. De még az új virághoz is olyan kevésbe kerül az anyag, hogy az számba sem jöhet azon előny mellett, hogy a tanítónőnek mindig rendelkezésére áll az a virág — nagyított vagy természetes nagyságban — a melyikre épen szüksége van.

Igaz, hogy némi fáradsággal jár a készítés, de az a munka olyan kellemes, inkább élvezet és gyönyörűség.

Ha a felsőbb leányiskolai növendékei is tanulnák a virágkészítést s felhasználnák a növénytan tanulásánál, annál jobb lenne; de különösen a tanítónőképezdékben lenne szükséges, mert a szemléltető eszközök hiányán ez által lehetne legczélszerűbben segiteni.

A másik akadályt sokkal nehezebben lehet legyőzni. Bizony ahhoz csak közös akarattal és erővel lehet hozzáfogni!

A másik ok, a mely a növénytan tanítását megnehezíti, az, hogy egy szegény kis leánynak minden növény kedvéért két latin nevet, melyeknek értelmét nem is sejti, és egy, néha két-három szóból mesterségesen alkotott magyar nevet kell megtanulnia; ilyenek, mint pl. kakuk foszlár, vagy réti tormafű, pongyola pitypang, gyermeklánczvirág.

Sorolhatnék elő még számtalan példát, de ebből a kettőből is világosan kitűnik, hogy a tankönyvekben használt magyar nevek legnagyobb része sem nem magyaros, sem nem név, mert nem jellemző a növényre.

A tudósok épen ezért használják a latin neveket; de a szegény kis leányoknak ugy is kell németül, francziául, angolul tanulni és akkor még latin neveket is tanuljanak? Hiszen megtanulják, de mert az értelmét nem tudják, összecserélik és mentől előbb elfelejtik.

Okvetetlenül szükséges, hogy magyar neveket tanuljanak a kis leányok, még pedig jó, magyaros, rövid neveket.

Minden növénynek van a nép ajkán neve; ezeket a neveket kellene összegyűjteni!

Ki gyűjthetné ezeket könnyebben össze, mint mi együttvéve? Az ország minden részében vannak tanítónők, még a fővárosban működő tanítónők is elszélednek a nyári szünet alatt a szélrózsa minden irányába. Ha mindegyik azon a helyen, a hol van, összegyűjtené az ott használatos népies neveket, nagyot lendítene a dolgon! Igaz, hogy lenne sok olyan név, a melyet egyik vidéken az egyik, más vidéken a másik növényre illesztenek rá, és lesz egy növénynek több neve is; ez azonban nem baj. A nevek közül közös megegyezéssel a legmagyarabb, legjellemzőbb és legrövidebbet ki

lehetne válogatni. Vagy ha mi magunk nem tudnánk a fölött megegyezni, hogy melyik legjobb, akkor a Kir. Magy. Természettudományi Társulathoz is fordulhatnánk, nem hiszem, hogy segítségét megtagadná.

Különben a Természettudományi Közlönyben is van számos szép magyar név, a melyik azért a tankönyvekbe még sem jutott; azokat is össze lehetne böngészni, de a fődolog mégis a népies nevek összegyűjtése lenne. Ezt pedig egy ember nem, csak közösen, mind együtt tudnánk megtenni.

Azt hiszem, hogy ha leányiskoláinkban a gyermekek a virágot utánoznák és a megismert növénynek jó magyar nevét tanulnák meg, bizony jobban tudnák, mint eddig!

Igaz, hogy az idei iskola-évre mind a művirágkészítés-tanulás, mind ez az indítvány, hogy gyűjtsük a népies neveket, elkésett dolog, azonban a jövőre nézve elég jókor van és «jobb előbb, mint később, jobb később, mint soha».

Budapest. Földes Bella.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

II. Polgári leányiskolák.

1. Budapest fő- és székváros I. kerületi községi nyilvános polgári leány-iskola értesítője 1891—92. tanév végével. Szerkesztette *Póra Ferencz* igazgató. Az igazgató jelentése szerint a tanulók oly tömegesen jelentkeztek, hogy a hely szüke miatt többet a II. kerületi polg. leányiskolába kellett utasítani. Az egészségi állapotok nem voltak a legkedvezőbbek; a tanulók 12 százaléka el volt tiltva az iskola látogatásától 2—4—6 hétre. Egy el is halt. A tek. tanács engedélye folytán három ünnepélyt tartottak. Az elsőt szep. 21-én gróf Széchényi István emlékére. A másodikat márcz. 15-én a reform-korszak kezdetének emlékére. A harmadikat jun. 6-án Ő Felsége 25 éves jubileuma alkalmából. A tantestületben is történt változás, Ivanits Gizella tornatanítónő visszavonult, helyébe Krónich Melanie neveztetett ki. *A tantestület* a hitoktatókon kívül 10 tagból állott, köztük 3 tanítónő: Krónich Melanie, Staudinger Zsófia és Újházy Irma. *A növendékek létszáma* a hat — az első kettő párhuzamos — osztályban: 304. (46+51+36+59+64+48). Évközben kimaradt 28. Elhalt 1. Helybeli volt 256, vidéki 48. *Vallás* szerint: róm.-kath. 227, g.-kath. 1, g.-keleti 3, ev.-ref. 22, ag.-ev. 21, un. 1 és izr. 29. *Nyelvismeret szerint:* csak magyar 91, magy.-ném. 181, magy.-ném. és franczia 25, magy.-szláv 7. A könyvtár folyóiratokkal gyarapodott, a szertárról nincs kimutatás. Beiratási díj 1 frt; tandíj 10 frt. Értekezés: *Óda* I. Ferencz József megkoronázása 25-ik évfordulója ünnepére Dr. Varga Bálinttól.

2. Arad szab. kir. város áll. seg. polgári leányiskolájának és a felsőbb leányiskolák szervezete alapján felállított f. l. isk. V. osztályának értesítője az 1891—92. tanévről. Közli *Simon Karolin* ig. Igazgatói jelentés szerint az intézet történetében nagy fordulat volt készülőben; ugyanis a négy polg. leányiskolai osztály fölé a város áldozatkészsége és az állam engedélye folytán felsőbb leányiskola állíttatott, melynek V. osztálya meg is nyilt, de a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszternek egy újabb leirata szerint — mely a felügyeletre vonatkozik — az év végével beszüntettetett. A növendékek évről évre tömegesebben jelentkeznek. Az idén a III. osztály párhuzamosítása vált szükségessé, melyhez új tanerő is kellett s ezen a városi iskolaszék úgy segített, hogy az elemi leányiskolától Drescher Gizella ok. polg. isk. tanítónőt helyezte át. F. l. V. osztályának felállítása által beállt tanerőhiányt óraadókkal pótolták. Az egészségi állapotok igen kedvezőtlenek

voltak. Járvány miatt a tanítás nov. 30-tól jan 9. szünetelt. *A tantestület* a hitoktatókon kívül 14 tagból állott, köztük 8 rendes tanítónő: Simon Karolin ig., Boros Justine, Drescher Gizella, Hauser Henriette, Marinkovics Mária, Rigó Mária, Steinitzer Jeni, Taufy Mária. Szabóné L. Berta óraadó tnő. A többi óraadó tanár. *A növendékek létszáma* a két (első három párhuzamos) polg. leányisk. osztályban: 344. (60+62+46+47+37+42+50) A f. l. V. osztályában 22. Évközben kimaradt a polg. iskolából 28, a f. l. V. osztályából 3. *Vallás szerint:* r.-kath. 203, g.-kath. 1, g.-keleti 17, ev.-ref. 12, ág.-ev. 11, izr. 122. *Nemzetiség szerint:* magyar 344, német 9, román 13. *Illetőség szerint:* helybeli 323, vidéki 43. A szertár és könyvtár nem igen gyarapodott. *Tandíj* a polg. leányiskolában, helybelieknek 12 frt, vidékieknek 24 frt; a f. l. V. osztályában 50 frt.

3. A győri m. kir. áll. polgári leányiskola és az ezzel kapcsolatos női-kereskedelmi tanfolyam értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette: *Karsay Jolán* ig. Az év történetéből kiemeljük a következőket; az intézet helyisége nem megfelelő, a mi miatt a tornatanítás az év nagy részében szünetelt. A tantestületben is volt változás, egy férfi tanerő elhelyeztetett és helyébe Nagy Gizella a szombathelyi polg. isk. helyeztetett át. Különben semmi nevezetes dolog nem történt. Az egészségi állapotok kielégítők voltak. *A tanári kar* 8 tagból állott, a hitoktatókon kívül, köztük 5 nő: Karsay Jolán ig., Bánóczy Gizella, Czikann Berta, Nagy Gizella és Timár Fanny. *A növendékek létszáma:* 247 volt (60+34+69+43+41), az első osztály párhuzamos volt. Elmaradt 15. Elhalt 2. *Vallás szerint:* r.-k. 127, g.-kath. 1 g.-keleti 1, ev.-ref. 6, ág.-ev. 25 és izr. 96. *Nyelv szerint:* magyar anyanyelvű volt 240, idegen ajkú 7. Helybeli 192, vidéki 55. A szertár és könyvtár szépen gyarapodott. A tandíj 10 frt; beiratási díj 1 frt. *Női kereskedelmi tanfolyam* is volt felállítva, melybe 27-en iratkoztak be. Tandíj 40 frt; felvételi vizsgadíj 5 frt.

4. A czeglédi m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola 23. évi értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette: *Elefánty József* ig. Az évben semmi nevezetes esemény nem történt. A növendékek száma a leányiskolában a tavalihoz képest 8-al emelkedett. A polg. leányisk. tantestületétől Zányi Janka a n.-kanizsai polg. leányisk. helyeztetett át. Az egészségi állapotok kielégítők voltak. Az igazgatói jelentésből kiemeljük még, hogy a hiányos szertár és könyvtár semmivel sem gyarapodott. *Az intézet tantestülete* 11 tagból állott, köztük 4 nő: Bartal Sarolta, Ehrlich Ilona, Paulovits Károlyné, Székelyné Kornélia. A növendékek létszáma a polg. leányiskolában: 73 (33+25+12+3). Kimaradt 3. Helybeli 62, vidéki 11. *Anyanyelvre nézve:* magyar 69, másnyelvű 4. *Vallás szerint:* r.-k. 32, ev.-ref. 9, ág.-ev. 7 és izr. 25. Beiratási díj 1 frt; tandíj helybelieknek 6 frt, vidékieknek 10 frt. Értk.. Kedvtelés, szórakozás (1—8). Paulovits Károlytól.

5. A kecskeméti á. s. polgári és elemi leányiskola XVII. értesítője az 1891—92. iskolai évről. Szerkesztette: *Pasthy Károly* ig. Az igazgató jelentése szerint nevezetesebb esemény nem történt az iskolai életben. Ekkert Irma a szombathelyi polg. isk. helyeztetett s helyébe jött Than Irma a kolozsvári áll. tnők. A szertár és ifjúsági könyvtár szépen szaporodott, a tantestületi könyvtár azonban csak folyóiratokkal

gyarapodott. A tantestület 8 tagból állott a hitoktatókon kívül, köztük 2 nő: Dömötör Krisztina, Than Irma. A növendékek létszáma 129, ebből elmaradt 3. (49+40+20+20). *Vallás szerint:* r.-k. 51, g.-kel. 1, ev.-ref. 31, ág.-ev. 7, izr. 39. *Anyanyelv szerint:* magyar 118, német 11. Tandíj 10 frt. Értk.: Családi élet és nevelés az ó-kori görögöknél (1—14 old.). Pásthy Károlytól.

6. A nagyszebeni m. kir. áll. polgári leány- és elemi iskolák XI. értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette: *Bod Péter* ig. Az iskolai év legnevezetesebb eseménye volt, az iskolai zászló felavatása. A tantestület kebeléből Fieba Izabella miniszteri rendelettel a kisdedóvóképzőintézeti tanári tanfolyamra hivatott be. A polg. leányiskola tantestülete a hitoktatókon kívül 6 tagból állott, köztük 3 nő: Fieba Izabella, özv. László Gyuláné és Pilder Irma. *A tanulók száma:* 81. (32+19+16+14), kimaradt 4, elhalt 1. *Anyanyelv szerint:* magyar 43, német 29, román 9. *Vallás szerint:* r.-k. 34, g.-kath. 1, g.-kel. 9, ev.-ref. 11, ág.-ev. 9, izr. 17. *Illetőség szerint:* helybeli 41, vidéki 40. A könyvtár kevéssel szaporodott. A szertárról nincs kimutatás. A polg. leányiskolai tandíj 5 frt; beiratási díj 50 kr.

7. Kaposvári á. s. k. polgári leányiskola értesítője az 1891—92. tanévről. Közli: *Nagyné Csorba Mária* ig. Igazgatói jelentés szerint nevezetes esemény nem történt. *Tantestület* hitoktatókon kívül 6 tagból állott, 4 tanítónővel: Nagyné Csorba Mári ig., Schäfferné Sebe Zsuzsanna, Nyeste Teréz, Herepey Katalin. *Tanulók létszáma:* 101 (35+26+17+11 és 12 mgt.), elmaradt 3. *Vallás szerint:* r.-k. 54, ev.-ref. 8, ág.-ev. 5, izr. 34. *Illetőség szerint:* helybeli 77, vidéki 24. *Nyelvismeret szerint:* magyar 66, magy.-német 35. Szertár és könyvtár jó berendezett. Tandíj és beiratási díj nincs közölve.

8. Az újvidéki m. k. áll. polgári leányiskola XII. értesítője az 1891—92. tanévről. Közzé teszi: *Nemecsányi Adél* ig. Igazgatói jelentés szerint a növendékek létszáma a tavalihoz képest 15½% emelkedett. Az egészségi állapotok kielégítők. *A tantestület* 8 tagból állott a hitoktatókon kívül, köztük 7 nő: Nemecsányi Adél ig., Bréger Adél, Fizély Julia, Nagel Róza, Patekné Kailbach Anna, Petrikné Anna, Weisz Berta. *A tanulók száma* 165 (59+50+31+25), kimaradt 6. Helybeli 115, vidéki 50. *Vallás szerint:* r.-k. 56, g.-kath. 3, g.-kel. 37. ag.-ev. 13, ev.-ref. 5, izr. 51. *Nyelvismeret szerint:* csak magyar 19, más nyelven is beszélt 146. A könyvtár szépen gyarapodott, a szertár azonban csak kevéssel. *Kereskedelmi tanfolyam is volt* 8 növendékkel. Tandíj 5 frt; beiratási díj 1 frt; könyvtár és más díj 1 frt. Kereskedelmi tanfolyam havi tandíj 8 frt; felvételi vizsga díj 5 frt. Értk.: Szünidő (1—14 oldal). Tanítványai részére irta: Juliska néni.

9. A miskolczi m. kir. áll. polgári fiú- és leányiskola a női kereskedelmi tanfolyam, a középkereskedelmi- és ipariskola értesítője az 1891—92. iskolai évről. Szerkesztette: *Gálffy Ignácz* ig. Nevezetesebb dolog nem történt. Az egészségi viszonyok kielégítők. *A tanári testület* 20 tagból állott, köztük 6 nő: Alvinciné Eckensperger Irma, Czeglédy Elekné, Kozma Jolán, Némethy Piroska, Petró Erzsi, Szücs Gézáné. *A növendékek létszáma* a 4 osztályban: 145 (46+49+35+24). Elmaradt 4. Helybeli 82, vidéki 63. *Anyanyelv szerint:* magyar 137, német 8. *Vallás szerinti* kimutatás össze van vonva a *kereske-*

delmi tanfolyam növendékeivel; a mely tanfolyamnak 13 tanulója volt, s így r.-k. 30, ev.-ref. 18, ág.-ev. 28, izr. 82. A szertár gyarapodásra örvendes tény, hogy a magas kormány 3600 frtot adományozott, mely azonban 1894. év végéig használható fel. Tandíj 6 frt; beiratási díj 50 kr.; könyvtár és ért. díj 1 frt. A kereskedelmi tanfolyam tandíja 50 forint.

10. Szentes város négy osztályú polgári leányiskolájának értesítője az 1891—92. tanévről. Közzé teszi. *Digay Kálmán* igazg. Igazgatói jelentés nincs. Tantestület 6 tagból áll, 4 tanítónővel: Csuppai K. Erzsébet, Gonda Julianna, Greskovics Eleonóra, Pranovszky Erzsi. A szertárban a legszükségesebb meg vannak. *A növendékek létszáma:* 97 (37+27+17+16). Kimaradt 8. *Vallás szerint:* r.-k. 28, ev.-ref. 34, ág.-ev. 3, izr. 32. *Nyelvre nézve:* mind magyar. Helybeli 60, vidéki 37. Tandíj 10 frt; beiratási díj 50 kr.; könyvtárdíj 50 kr. Értk.: A társaság és a példa (1—8 old.). Dirkink után közli: Csuppai-Kindermann Erzsébet.

11. A szegzárdi á. s. k. polgári leányiskola I. értesítője az 1891—92. tanévről. Közli: *Kovácsné Nagy Luiza* ig. Az igazgatói jelentés mint fontos tényt emeli ki, a felső leányiskola megszüntét és e helyett a polg. leányisk. felállítását, mely működését három osztálylyal ez évben kezdte meg először. Az új intézetnek tantestülete 6 tagból állott a hitoktatókon kívül, köztük 3 tanítónő: Bati Jánosné, Stancsics Fanni, Benes Bozsena, Kovács Dávidné Nagy Luiza. *Tanulók száma* a három osztályban 104 (36+34+34). *Nyelv szerint:* magyar 98, német 6. *Vallás szerint:* r.-k. 68, ev.-ref. 6, ág.-ev. 4, izr. 26. Helybeli 76, vidéki 28. Szertárról, felszerelésről nincs említés. Beiratási díj 1 frt; tandíj 4 frt; fizetendő ezenkívül: nyomtatványdíj 50 kr., könyvtári illeték 50 kr. Hitoktatási díj fejében fizetnek a r.-k. növ. 1 frtot, az ev.-ref., ág.-ev. és izr. 2 frtot.

12. A bánfi-hunyadi m. kir. áll. polgári fiú-, felsőleány- és elemi iskolák értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette *Koleszár Lajos* ig. Igazgatói jelentés szerint semmi nevezetes esemény nem történt. *A tantestület* 10 tagból állott 2 tanítónővel: Bartha Ágnes és Klaszterné-Égeny Jolán. *A növendékek létszáma a felső leányiskolában:* 29 (17 + 12). Kimaradt 2. *Vallás szerint:* r. k. 3, ev. ref. 23, izr. 3. *Nemzetiség szerint:* magyar 29. Helybeli 23, vidéki 6. Szertár és könyvtár kevés gyarapodást mutat. Tandíj 4 frt: beiratási díj 60 kr.

13. A Székesfehérvár városi á. s. polgári leányiskola értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette: *Alföldi Lipót.* Az évben nevezetes dolog nem történt. *Tantestület* 6 tagból állott, 2 nővel: Macskássy Rózsa, Zolnainé-Szladits Ilona. *Növendékek száma:* 191 (61 + 46 + 56 + 28); kimaradt 11; elhalt 1. *Vallás szerint:* r. k. 101, gr. kth. 1, ev. ref. 13, ág. ev. 2, izr. 74. *Illetőség szerint:* helybeli 153, vidéki 38. *Nyelvismeret szerint:* magyar 188, magy.-német 3. A szertár és könyvtár gyarapodott. Tandíj helybelieknek 10 frt, vidékieknek 20 frt; beiratási díj 1 frt; könyvtárdíj 1 frt. Értk.: Leányaink magán- és nyilvános oktatása. Irta Podhorszky K. Vendel.

14. A kis-mártoni m. kir. áll. lakatos ipartanműhelylyel és női kézimunka-tanfolyammal kiegészített polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1891—92. évről. Szerkesztette: *Krammer József* ig. Az

iskolai életben nevezetesebb esemény nem történt. Az üresedésben levő tanítónői állásra Pottyondy Paula neveztetett ki. Tantestület a hitoktatókon kívül 15 tagból állott, köztük 3 tanítónő: Király Emma, Mudrony Vilma, Pottyondy Paula. Növendékek létszáma a polg. leányiskolában: 68 (20 + 26 + 14 + 8); kimaradt 3. *Illetőség szerint:* kis-mártoni 33, vidéki 35. *Vallás szerint:* r. k. 42, ág. ev. 2, izr. 22. *Anyanyelv szerint:* magyar 18, német 48. Könyvtár és szertárról nincs említés. Beiratási díj 1 frt 50 kr.; tanítási díj 5 frt; könyvtári illeték 1 frt; értesítői illeték 50 kr. Franczia nyelv oktatásért havonkint 3 frt; zongora-tanításért havonkint 5 frt. Értekezések: A szülei ház és az iskola. A nagy leány 1—22 old. Krammer Józseftől.

15. A h.-m.-vásárhelyi á. s. polgári leányiskola, a gazd. szaktanítással egybekapcsolt felső népiskola, a kis-pusztai népiskola, az ismétlő iskolák és óvodák értesitője az 1891—92. tanévről. Közzéteszi: *a községi iskolaszék.* Nevezetesebb esemény az évben nem történt az iskolaszék jelentése szerint. Tantestület a hitoktatókon kívül 7 tagból állott, 3 tanítónővel: Geruskáné-Kardos Jusztina, Nemessányi Mária, Zsenathyné-Biró Emilia. A polg. leányiskola négy osztályába 113 növendék járt, (49 + 27 + 23 + 14). Elmaradt 5. *Vallás szerint volt:* r. k. 27, ág. ev. 5, ev. ref. 40, g. kel. 1. izr. 40. *Lakhely szerint:* helybeli 89, vidéki 24. *Anyanyelvre nézve:* magyar 109, német 4. Szertár és könyvtár szép gyarapodást mutat. Tandíj 10 frt; beiratási díj 50 kr. Zongora tanítási díj egész évre 20 frt. Nyelvek tanulásáért külön díj nincs.

16. A debreczeni ev. ref. egyház leánynevelő-intézete értesítője az 1891—92. iskolai évről. XVIII. évfolyam. A presbyteri közgyülés határozatából közli *Dóczy Gedeon* ig. Igazgató jelentésből kiemeljük a következőket: a nevelő intézet fontosabb része t. i. a fejlődésben levő felsőbb leányiskola, csak ez évvel kezdte meg működését. Ez intézet a magas minisztérium leirata alapján is, fejlődésben levő elsőrendű felsőbb leányiskolának ismertetett el s részére a nyilvánossági jog egyelőre három évre megadatott. Az intézetben van: elemi iskola, felsőbb leányiskola, varró iskola és kereskedelmi tanfolyam; ebbe összesen 273 tanuló volt. Ezek közül a felsőbb leányiskolát látogatta: 149 (36 + 25 + 52 + 36). *Vallás szerint:* ev. ref. 75, ág. ev. 9, r. k. 34, izr. 31. *Lakás szerint:* helybeli 126, vidéki 23. *Anyanyelv szerint:* 141 magyar és 8 német. *A tantestület a felsőbb leányiskolában 8 tagból* állott, köztük 5 nő: Kovács Luiza, Komjáthyné-Egri Erzsébet, Veszprémi Irén, Koós Ottilia, Zalai Paula. Tanszer kimutatás nincs. A tanári könyvtár szépen gyarapodott. A női kereskedelmi tanfolyamnak 48 növendéke volt. Tandíj a felsőbb leányiskola négy alsó osztályában 20 frt, a szept. megnyitandó V. osztályban 30 frt; beiratási díj 1 frt; dologiakért járó díj 2 frt; felszerelésért 2 frt. A női kereskedelmi tanfolyamban a beiratási díj 2 frt; tanítási díj 40 frt.

17. Szab. Rimaszombat város községi népoktatási tanintézeteinek értesítője az 1891—92. tanévről. A községi iskolaszék megbizásából összeállította: *Törköly József.* Az igazgatói jelentésből — a polg. leányiskolára vonatkozólag — nincs közérdekű kiemelendő dolog. *A polg. leányiskola tantestülete* 4 tagból állott, 2 tanítónővel: Melczer Mariska, Feketéné-Otte Hedvig. *A polg. leányiskolát* 74 tanuló látogatta (33 + 19 + 10 + 12). Évközben kimaradt 2. *Illetőség szerint:* hely-

beli 51, vidéki 23. *Vallás szerint:* ev. ref. 18, ág. ev. 20, r. k. 23, izr. 13. *Nyelv szerint:* magyar 62, német 4, tót 8. Az iskola tanszerekkel és könyvtárral meglehetősen el van látva. Tandíj az I—II. osztályban helybelieknek 3, vidékieknek 6 frt; a III—IV. osztályban helybelieknek 20 frt, vidékieknek 40 frt; beiratási díj 2 frt. Tanszerilletmény 2 frt. Értekezés: Szab. Rimaszombat város közs. népoktatási tanintézeteinek multjáról és jelenéről általában (1—13 old.) Törköly Józseftől.

18. Az állam és a helybeli nőegyesület által segélyezett szarvasi társulati elemi osztályokkal egybekötött polgári leányiskola értesítője 1891—92. tanévről. Közli: *Moravcsik Géza* e. i. intézeti ig. Az igazgatói jelentésben nincs általános érdekű dolog. A tantestület az elemi leányiskoláéval együtt 7 tagból állott, köztük 3 tanítónő: Bretz Berta, Lukes Ilona, Mihálfi Melán. *A növendékek* létszáma a polg. leányiskolába: 44 (9 + 7 + 19 + 9); kimaradt 2. *Lakóhely szerint:* helybeli 32, vidéki 12. *Vallás szerint:* r. k. 9, ág. ev. 16, ev. ref. 3, izr. 16. *Anyanyelv szerint:* magyar 44. A szertár és könyvtár kevés gyarapodást mutat. Értk.: Pár szó a rajztanításról leányiskolánkban. (1—6 old.) Lányi Gusztávtól.

19. A pesti ág. hitv. ev. magyar és német egyházgyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője az 1891—92. tanévről. Falvay Antal e. i. ig. jelenlése örömmel konstatálja a növendékek szaporodását, az összes iskoláikban 880 volt a tanulók száma. Tantestület az összes iskoláikban 18 tagból áll, a polg. leányiskolába mind férfiak tanítanak, csak a kézi munkát tanítja Kardeván Ida. A növendékek létszáma a polg. leányiskolába 271 (83 + 74 + 64 + 50); kimaradt 5. *Vallás szerint:* ág. ev. 120, ev. ref. 9, r. k. 17, g. k. 1. izr. 124. *Anyanyelv szerint:* magyar 235, német 29, tót 5, egyéb 2. A szertár kevés gyarapodást mutat. Tandíj nincs közölve. Értk.: A jellem fejlesztése különös tekintettel a véralkatra. (1—24 old.) Szelényi Gizellától.

20. Az iglói ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1891—92. tanévről. XII. évfolyam. Közli: *Kertscher Ede* e. i. igazgató. Az igazgatói jelentés hálával emlékezik meg a tanerők fizetésének 75—75 frttal való felemeléséről és az iskolának a szükséges taneszközökkel való ellátásáról. A polgári leányiskola tantestülete a hitoktatókon kívül 4 rendes és több óraadóból állott, a rendesek közt 2 nő: Alexy Emilia, Kellner Mária. Növendékek létszáma a polg. leányiskolába: 90 (23 + 30 + 20 + 17); kimaradt 5. *Lakhely szerint:* helybeli 58, vidéki 32. *Vallás szerint:* ág. ev. 35, ev. ref. 4, r. k. 19, izr. 32. *Anyanyelv szerint:* magyar 26, német 64. Tandíj az I—II. oszt. helybelinek 5 frt; vidékinek 10 frt; a III—IV. oszt. h. 11 frt, v. 17 frt. Franczia nyelv tanítás egy évre 6 frt. Zongora tanítás óránként 50, 60, 75 krral. Értk.: Iskolai ünnepek, különös tekintettel a hazafias ünnepekre (1—8 old.) Kellner Máriától.

21. A karánsebesi m. kir. áll. tanintézetek (polgári és elemi fiúiskola, elemi- és az ezzel kapcsolatos polgári leányiskola és gyermekkert értesítője az 1891—92. iskolai évről. Szerkesztette: *Bánfy János* ig. Igazgatói jelentés szerint «igen fontos mozzanatát képezte ez évi iskolai életünknek, hogy egy polg. leányiskola szervezésén fáradoztunk». Folyamodtunk is érte, de a minisztérium fedezet hiányában a kérést nem teljesítette. De mire ez lejött, akkorára a polg. leányiskola

I. osztálya 16 növendékkel meg volt nyitva. Nem maradt más hátra, mint a már 1886-ban megadott engedélyért újra folyamodni; mely szerint a leányok a fiúkkal vizsgázhassanak. A polg. leányiskolának külön tantestülete nem volt; azonban tanítottak benne 6 an, hitoktatókon kívül, 4 tanítónővel: Moudry Józsefné, Niepel Gizella, Wenko Hedvig, Willer Julia. A polg. leányiskola I. osztályáról kimutatás nincs.

22. A bányai ág. hitv. ev. egyházkerületi aszódi leánynevelő intézet értesítője az 1891—92. tanévről. *Bartholomaides Adél* ig. Az igazgatói jelentésben közérdekű dolog nincs. A tantestület a hitoktatókon kívül 6 tagból állott: Bartholomaides Adél. Izák Mária, Genersich Karola, Weidner Eliz, Oeschger Adél, Jacobs Róza. Növendékek létszáma: 63 (24 + 22 + 17). *Vallás szerint:* ág. ev. 38, ev. ref. 7, r. k. 12, izr. 6. *Anyanyelv szerint:* magyar 52, magyar-német 21. Bentlakó volt: 41. Felszerelésről nincs említés. Tandíj, bentlakásdíj nincs közölve. Értk.: Nehány szó az intézet nevelő hatásáról. (1—6 old.) Bartholomaides Adéltől.

23. A Komárom sz. k. város védnöksége alatt álló és a komáromi nőiparegyesület által fenntartott nőipariskola értesítője az 1891—92. tanévről. Kiadja az iskolai felügyelő bizottság. IX. évfolyam. Igazgatói jelentés szerint a 9 év óta fennálló intézetnek utolsó esztendeje volt, mivel 1892—93. tanévben már polg. leányiskolájuk lesz. Tantestület hitoktatókon kívül 5 tagból állott, egy tanítónővel: Schlosser Hermin. A tanulók száma 61 volt. Évközben 6 elmaradt. *Vallás szerint:* r. k. 31, ev. ref. 8, ág. ev. 1, izr. 21. *Illetőség szerint:* helybeli 41, vidéki 20. Taneszközzel el volt látva az intézet. Tandíj nincs közölve.

24. Keméndyné-Drucker Irma az arany érdemkereszt birtokosa nyilvánossági jelleggel fölruházott nőnevelő-intézetének (alapíttatott 1862-ben) értesítője az 1891—92. tanevről. Az intézetben elemi- és felső leányiskola van bentlakással egybekötve. A tantestület a hitoktatókkal együtt 17 tagból állott, köztük 9 tanítónő: Borek Hermina, Braun Lujza, Czinner Flóra, Janiczky Angela, Keméndyné-Drucker Irma, Keméndy Mária, Kerisztics Giza, Lefebore Alice, Stenner Lujza. Az intézetnek összesen 104 növendéke volt, ezek közül felső-leányiskolai 24 (9 + 14 + 1). *Anyanyelvre nézve:* magyar 21, német 2, szerb 1. *Vallás szerint:* r. k. 9, ev. ref. 2, ág. ev. 2, g. kel. 1, izr. 10. *Illetőség szerint:* helybeli 18, vidéki 6. Felszerelésről nincs említés. Tandíj a felső leányisk. 8 frt; beiratási díj 2 frt. Bentlakás díj 12 éves korig 350 frt, azon felül 400 frt.

25. A nyiregyházi községi (városi) felső leányiskola, simapusztai népiskola és óvodák értesítője az 1891—92. tanévről. Összeállította: *Werner László* ig. A községi iskolaszék intézkedésében ki van emelve, hogy már közel jövőben várható, miszerint a felső leányiskola polg. leányiskolává alakul át. A tantestület a felső leányiskolában 3 tagból állott, 1 tanítónővel: Palicz Gizella. A növendékek száma 56 (36 + 20); kimaradt 6. *Vallás szerint:* r. k. 13, g. kat. 3, ág. ev. 17, ev. ref. 9, izr. 14. *Anyanyelv szerint:* magyar 51, német 5. *Lakhely szerint:* helybeli 39, vidéki 17. Taneszközök és könyvtár meglehetősen szaporodott. Tandíj: elybelieknek 10 frt; vidékieknek 15 frt; beiratási díj 1 frt; könyvtár és értesítő díj 50 kr.

26. A marosvásárhelyi ev ref. felsőbb- és elemi leányiskola

értesítője az 1891—92. tanévről. Szerkesztette. *Pallós Albert* ig. Az igazgatói jelentés örömmel emlékszik meg, hogy a még csak 2 esztendős 4 osztályú felsőbb leányiskolának 84 növendéke volt. *Vallás szerint:* ev. ref. 48, r. k. 21, unit. 3, ág. ev. 1, izr. 11. *Illetőség szerint:* helybeli 50, vidéki 33. *Anyanyelv szerint:* magyar 84. Könyvtár gyarapításra 200 frt és taneszköz gyarapításra 900 frt állt rendelkezésükre. A felsőbb leányiskola tantestülete a hitoktatókon kívül 13 tagból állott, 4 tanítónővel: Özv. Petri Jánosné sz. Golnhoffer Józefa, Schneider Hermin, Szentpéteri Ilona, Urr Ida. A felsőbb leányiskola tandíja 10 frt, könyvtár illeték 10 kr.

27. A szolnoki összes k. el. és felsőbb népiskolák értesítője az 1891—92. tanévről. Összeállította: *Ujházy László* ig. Az igazgatói jelentés szomorúan emlékezik meg, hogy járvány miatt a tanítás szeptember 14-től okt. 13-ig és decz. 15-től jan. 18-ig szünetelt. A tantestület az elemi fiú- és leányiskolában a hitoktatókon kívül 29 tagból állott.

28. Az érsekújvári v. seg. nyilvános polgári leányiskola II. értesítője az 1891—92. tanévről. Közli *Dittler Regina* ig. Az évi jelentésből kiemeljük a következőket: A növendékek száma a tavalyihoz képest 21% csökkent. A tantestületből eltávozott Fischer Berta, helyét Melczer H. Mária töltötte be, ki a rimaszombati polg. leányisk. lett kinevezve, helyébe Beck Melánia jött. Tantestület 6 tagból állott, 2 tanítónővel: Beck Melania, Dittler Regina. A növendékek száma: 44 volt a 4 osztályban; kimaradt 1. *Illetőség szerint:* helybeli 36, vidéki 8. *Vallás szerint:* r. k. 12, izr. 32. *Nyelvismeret szerint:* magyar 11, magyar-német 32, magyar-német-tót 1. Taneszközökről nincs említés. Beiratási díj 1 frt; értesítő dija 25 kr.; tandíj I—II. oszt. 30 frt; III—IV. oszt. 50 frt.

29. Mayering Emma (előbb Kutka Mária-féle) bentlakással összekötött, Verseczen 31 év óta fennálló s nyilvánossági joggal ellátott magán elemi és polgári leányiskolájának értesítője az 1891—92. tanévről. Közli: *Mayering Emma* intézettulajdonos. A tantestület 11 tagból állott a hitoktatókon kívül, köztük 4 tanítónő: Mayering Emma, Nagy Gizella, Bandelier Juliette, Milunov Mária. A polg. iskolában 26 tanuló volt. Helybeli 16, vidéki 6, külföldi 4. *Vallás szerint:* r. k. 6, g. kel. 16, ev. 1, izr. 2. *Nyelvismeret szerint:* magy. 2, magy.-német 6, magy.-szerb 14, szerb-német 2, szerb 2. Felszerelésről nincs említés. Beiratási díj 2 frt. Tandíj 6 frt. Bentlakás dija 290 frt. Zongoratanítás havonkint.

30. A somogy-csurgói felső leányiskola IV. évi értesítője az 1891—92. isk. évről. Összeállította: *Endrei Ákos* f. tanár, h. ig. Meleg sorok vannak szentelve az évközben elhalt Endreiné Reiner Rózsa ig. emlékének. A tantestület a hitoktatókon kívül 7 tagból állott, 2 nővel: Endreiné Reiner Rózsa, Szabó Ilona. A növendékek száma 14 volt. *Vallás szerint*: r. k. 8, ev. ref. 5, izr. 1. Helybeli 12, vidéki 2. A szükséges tanszerek megvoltak. Tájékoztató szerint az intézet sorsa még nincs eldöntve, hogy jövőre megmarad-é vagy nem.

31. A diósgyőri m. kir. vas- és aczélgyári állami iskolák III. értesítője az 1891—92. iskolai évről. Szerkesztette: *Laub Sándor* ig. Igazgatói jelentés szerint beiratkozott összesen 559. A tantestület 14 tagból állott. Az iskolák jól fel vannak szerelve.

32. A m.-óvári községi elemi fiú- és leányiskolák XXII. értesítője az 1891—92. tanévről. A községi iskolaszék megbizásából közli: *Merényi Kálmán* nép- és ipariskolai ig. A jelentésben közérdekű dolog nincs. Az iskolánál a következő tanítónők működnek: Merényiné Müller Katalin, Zajna Flóra, Besenczky Beata.

33. A belényesi áll. el. leányiskola s ezzel kapcsolatos óvoda X. értesítője az 1891—92. tanévben. Összeállította: *Papp Sipos Julia* ig. Beiratkozott 159 növendék. A tantestület 5 tagból állott: Papp Sipos Julia, Stefanicáné Duma Eufemia, Varghánė Tegre Julianna, Ederné Böhm Lujza.

34. Naschitz Sarolta (sz. Eibenschitz). A m. királyságban egyetlen nyilvánosnak elismert felsőbb leány-, tan- és nevelő intézetének 1891—1892. évi értesitője. A tanári kar 8 tagból állott, 4 tanítónővel: Naschitz Sarolta, Naschitz Eugenia, Langraf Fanny, Felicie Duboio. Növendékek száma az elemi és polg. iskolában 63. Beiratási díj 2 frt. A tandíj 5—10 frtig havonkint. Bentlakásért 10 éves korig 450 frt. 10 éven felül 500 frt. H. L.

Szabályzat a magy. kir. állami felsőbb leányiskolák internatusai nevelő-személyzete számára.

Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1892. évi 13.030. szám alatt kelt rendeletével.)

Az internatus vezetése és igazgatása.

Az internatus növendékeinek nevelését az igazgatónő vezetése alatt a benlakó tanítónők és nevelőnők teljesítik, ezek képezik együtt az internatus nevelő-személyzetét.

A nevelő-személyzet az igazgatónő elnöklete alatt havonkint legalább egyszer értekezletet tart, melyen a növendékek nevelése körül szerzett tapasztalataikat elmondják és minden egyes növendék testi és lelki fejlődéséről, magaviseletéről és szorgalmáról jelentést tesznek.

Ezen alkalommal az összes nevelő-személyzet közreműködésével minden egyes növendékről napló, illetve jellemző vezettetik, magaviselet, rendszeretet, szorgalom, különös egyéni tulajdonok rovatai szerint.

A miniszteri biztos, évenkénti látogatásai alkalmával, az internatust is tüzetesen megvizsgálja. Ezenfelül a vallás- és közoktatásügyi miniszter az internatus meglátogatására és megvizsgálására időnként nevelési ügyekben tapasztalt és arra képesített nőket is küld ki.

I. Az igazgatónő.

1. Az igazgatónő tiszte az internatusnak önálló vezetése. A nevelést ő van hivatva vezetni, mely munkában az alkalmazott nevelő-tanítónők és segédnevelőnőkkel osztozkodik és azoknak munkakörét meghatározza.

2. Közvetlenül felügyel arra, hogy a nevelőnők, valamint az internatus növendékei kötelességeiket pontosan teljesítsék.

3. Köteles a nevelőnők nevelési eljárását és magaviseletét figyelemmel kisérni és szükség esetén őket figyelmeztetni, de sohasem a növendékek előtt.

4. A növendékek vallási gyakorlatait, templomba járását intézi.

5. Az internatus növendékeinek szülőivel érintkezik és levelez.

6. A növendékek kiadásairól könyvet vezet; a növendékekkel is saját kiadásaikról könyvet vezettet; a növendékek számára kezeihez letett pénzről az illető üzletek számláinak csatolása mellett a szülőknek évenkint háromszor számol be.

7. A tartási- és zongora-díjakat ő szedi be és a helybeli m. kir. adóhivatalnak beszolgáltatja; ugyanott veszi fel az általa kiállított nyugtatványra a miniszterium által az internatus szükségleteinek fedezésére kiutalványozott összegeket.

8. A részletes házirendet és munkafelosztást, a zongoraleczkék és zongoragyakorló-órák tervét elkészíti. E munkálat elkészítésénél különösen a következőkre figyel:

a) Hogy a munkafelosztás és leczketerv ne legyen ellentétben az iskola óratervével és rendtartásával.

b) A munka a nevelőszemélyzet között egyenlően és igazságosan legyen felosztva és jusson annak ideje pihenésre és szellemi művelése folytatására.

c) Kellőképen gondoskodva legyen a növendékek testi neveléséről; jusson mindennap idő a szabadban való mozgásra, télen korcsolyázásra, nyáron játékokra, ha lehet úszásra.

d) A növendékek az idegen nyelveken és, a mennyiben a szülők kivánják, a zongorán kivül a házias neveléshez tartozó teendőkben (takarítás, ruha és fehérnemű rendben tartása, főzés stb.) is rendszeresen gyakoroltassanak.

A részletes házirendet és munkafelosztást az igazgatónő minden iskolai év kezdetén az iskola tanári testülete értekezletén tudomásvétel végett bemutatja.

9. A hol a helyi körülmények megengedik, ott az igazgatónő a növendékekkel egyszerű egyenruhát viseltet, ennek szövetét, színét, szabását meghatározza és jutányos készíttetéséről gondoskodik.

10. A zongora-tanítónő működését figyelemmel kiséri, tőle, valamint a nevelőnőktől pontos jegyzetek vezetését követeli.

11. Az igazgatónő nevelői befolyását olyképen érvényesíti, hogy napközben ellátogat a növendékek közé és meggyőződik arról, hogy miként és helyesen vannak-e elfoglalva. E látogatások minél gyakoriabbak és huzamosb időig tartók legyenek. Szükség esetén és a mennyire egyéb teendői engedik, az igazgatónő felügyeletet is tart.

12. A növendékek gondozása és ápolása az ő főtiszte. A betegeket kiváló gondban részesítse s az orvos segélyét és tanácsát már kisebb bajoknál is vegye igénybe.

13. A növendékek levelezését tapintatos módon ellenőrzi.

14. A növendékekkel és nevelőnőkkel eszik. Lakása lehetőleg a növendékek hálótermei szomszédságában van, hogy minden időben, még éjjel is utánok nézhessen.

Gyakran felkeléskor, lefekvéskor, sőt éjjel is győződjék meg arról,

hogy a növendékek jól vannak-e ellátva, kifogástalan-e közöttük a rend és fegyelem.

15. Az igazgatónő azonban ne csak arra ügyeljen, hogy az intézetben mindenki pontosan megtegye kiszabott munkáját, hanem legyen maga is mintaszerű minden cselekedetében. Az intézet jó hírneve, erkölcsi és nevelői hatása az igazgatónő és a nevelő-személyzet magatartásától és életmódjától függ; azért mívelt és nyájas modorral az igazgatónő járjon jó példával elő a nőiességben, szerénységben, munkásságban és takarékosságban, és követelje ugyanezt a nevelőszemélyzet minden tagjától. Gondosan kerüljen és kerültessen mindent, a mi az intézet jó hírnevén csorbát ejthetne.

Mint gondos szerető anya bizalmával és szeretetével ölelje körül hozzátartozóit s békés, kellemes otthont igyekezzék alkotni maga körül mindenkije számára.

16. Az igazgatónő minden alkalmat megragad, hogy növendékeibe a magyar államiság eszméjét, a magyar haza szeretetét, a honleányi kötelességek ismeretét becsepegtesse s ezeket bennök ápolja.

17. A háztartás gondjai őt illetik, a milyenek: a lakások és hálóhelyek rendben tartatása, a növendékek élelmezése, tisztán tartása, női gondozása. Ő szabja meg a gazdasszony és a cselédség teendőit.

18. A háztartás vezetésében az igazgatónő mellé segédképen gazdasszony is van rendelve, kit az igazgatónő ajánlatára a miniszter nevez ki és k'nek hatáskörét szintén az igazgatónő jelöli ki; a gazdasszony csakis az igazgatónő intézkedéseinek végrehajtója.

19. A konyhai- és szoba-cselédséget az igazgatónő fogadja fel és alkalmatlan voltuk esetén ő is bocsátja el.

A cselédségre felügyeltet; gondoskodik megfelelő ellátásukról, valamint arról is, hogy időnként templomba járhassanak. Nem engedi meg, hogy késő estig vagy éjjel elmaradjanak, sem hogy hozzájuk látogatók bejárjanak.

20. A dohányzást az intézet helyiségeiben nem engedi meg.

21. A háztartásról szóló részletes számadásokat ő vezeti; a költségvetést és zárszámadásokat elkészíti.

22. Az internatus ügyeiről a királyi tanfelügyelő útján a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez jelentést tesz; a tanév végén az internatus állapotáról, a nevelő-személyzet működéséről összefoglaló jelentést szerkeszt, mely az iskoláról szóló évi jelentés kiegészítő részét képezi és a mennyiben a nyilvánosság elé való, az iskola évi értesítőjében közöltetik.

II. A nevelő-tanítónők és a segédnevelőnők.

23. Az internatus nevelő-tanítónői és segédnevelőnői internatusi ügyekben közvetlenül az igazgatónő alá rendelvék. Tartoznak az igazgatónő által meghatározott internatusi kötelességeket magukra vállalni s azoknak lelkiismeretesen eleget tenni.

Az internatus czélja együvé tartozó családias életet meghonosítani, ennélfogva minden nevelő-tanítónő és segédnevelőnő ezen czél megvalósítására törekedjék. Egyéni szokásait, hajlamait igyekezzék emeirányban a többséggel kellő összhangba hozni s magát a fennálló házi rendnek s szokásoknak alávetni.

24. A nevelőnők szeretettel, türelemmel bánjanak a reájuk bizott gyermekekkel s oda törekedjenek, hogy a növendékek mindig követésre méltó példát lássanak nevelőnőjük cselekedeteiben.

25. A felügyeletre kirendelt órák pontosan megtartandók. Az óra letelte után a nevelőnő csak akkor távozik el a növendékek közül, ha az őt felváltó nevelőnő már a növendékek között van.

26. A nevelőnő kötelessége szemmel tartani, hogy a növendékek a fennálló házi szabályoknak eleget tegyenek. Ellenkező esetben barátságos figyelmeztetés, vagy intéssel emlékeztesse őket. Ha ez sem használ, következzék a megdorgálás, végső esetben kisebb büntetés.

27. A nevelőnő saját tekintélyének fentartása czéljából minden, önmaga által észrevett hibát önmaga intézzen el, eljárásáról azonban értesítse az igazgatónőt. Csak nagyobb, feltünőbb hibák esetén vegye az igazgatónői tekintélyt is igénybe.

28. Az ismétlő órák közben a nevelőnő szigoruan ellenőrzi a gyermekek munkáját, a kérdezősködőknek felvilágosítást nyujt a kérdezett felől s leczkéiket kikérdezi.

29. A nevelőnő ellenőrzi, hogy a növendékek a kitűzött zongora- és gyakorló-órákra menjenek.

30. A felügyeleti és ismétlő órák alatt a nevelőnők ne foglalkozzanak olvasással, irással; legfellebb oly kézimunkát végezhetnek, mely nem köti le figyelmöket.

31. Ne engedje meg a nevelőnő, hogy a növendékek akár tanulásra akár játék czéljából szem elől elhuzódjanak.

32. A nevelőnők kötelesek a reájuk bízott növendékeket vasárnapvkon és ünnepeken a templomba kiserni.

33. A séta irányát s idejét évad szerint az igazgatónő határozza meg. Ha gyengélkedő növendékek maradnak otthon, a nevelőnő ezt bejelenti az igazgatónőnél. Az otthon maradt növendékekre az igazgatónő vagy valamelyik otthon levő nevelőnő köteles felügyelni. A nevelőnő gondoskodik róla, hogy a séta előtt a gyermekek felöltői rendesen osztassanak ki s a nappali terem rendben maradjon.

34. A nevelőnő gondoskodik, hogy étkezés és séta alatt a nappali helyiség szellőztessék, szintúgy felügyel arra, hogy télen kellő hőmérsékletü legyen a termek levegője.

35. Az étkezés idejére valamennyi nevelő-tanítónő és segédnevelőnő nappali öltözékben pontosan megjelenik az ebédlőben. Csak alapos oknál fogva maradhatnak el a közös étkezésektől, akkor is kimenteni tartoznak magukat az igazgatónőnél. Külön időben nem tálalnak, magán szobákba csak betegség esetén küldhető az étel.

Az evés ideje alatt kézimunkával, vagy olvasással foglalkozni nincs megengedve. A nevelőnők felügyelnek a növendékek étkezés-módjára és rendes maguktartására is.

36. A növendékeket magánszolgálattételre felhasználni, a magán lakásokba s más helyiségekbe küldözgetni nem szabad.

37. A lefekvés ideje alatt a nevelőnők a hálótermekben tartózkodnak, felügyelnek a gyermekek mosdására, fésültetésére, ruházataik rendbentartására stb. A nevelőnők a hálóteremből vagy az azok mellett levő szobájukból a gyermekek lefekvése után nem távozhatnak el.

38. A hálótermekhez közel fekvő helyiségekben 9 óra után zongorázni vagy énekelni nem szabad.

39. Az intézeti cselédséget magánczélokra túlságosan igénybe venni nem szabad, s oly kötelezett munkától, melyet tőle a házirend megkiván, el nem hivandók.

40. Köteles minden nevelő-tanítónő és segédnevelőnő az intézetből való eltávozását s hazajövetelét az igazgatónőnél előre bejelenteni, s ha hetes, erre előlegesen engedélyt kérni.

41. A karácsonyi és husvéti szünidők alkalmával az igazgatónő engedélyével és az ott maradt növendékek számához mérten távozhatnak csak el az internatus-nevelő tanítónői és segédnevelőnői az intézetből, még pedig oly arányban, hogy az otthon maradtak ne legyenek épen a szünidő alatt túlhalmozva felügyelettel.

42. Minthogy az igazgatónő az intézet jó hirnevéért felelős, tudomással kell birnia a felől, hogy milyen körökkel érintkeznek a nevelőnők és minő látogatásokat fogadnak szobájukban. Férfi-vendégeket egyáltalán csak az igazgatónő tudtával s csak oly szobában fogadhatnak, melyhez a bejárás nem vezet a növendékek lakószobáin keresztül.

43. A segédnevelőnők az iskolában nem tanítanak, azért a növendékekkel a tanítási órákon kívül foglalkoznak, az idegen nyelveket társalgás útján gyakorolják, ezen tárgyakból a leczkéket előkészítik és kihallgatják.

Mialatt az internatus növendékei az iskolában vannak elfoglalva, azalatt az igazgatónő más megfelelő házi teendők végzésével bizza meg a segédnevelőnőket.

44. A nevelő-tanítónőnek igénye van egy bútorozott szobából álló lakásra fűtéssel s teljes ellátásra; mely áll reggeli-, ebédből, ozsonna- és vacsorából, mosó-ruháinak és fehérneműjének mosatásából és egy internatusi cseléd által való kiszolgálásból.

Az internatusban szolgálattételre alkalmazható mindakkor, mikor az iskolában nincsen elfoglalva, igényt tarthat azonban hetenkint három szabad félnapre.

45. A segédnevelőnők a növendékek közt helyeztetnek el s azokkal egyenlő ellátásban részesülnek. Az igazgatónő gondoskodik arról, hogy hetenkint pihenő idejük legyen.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

Utasítás a kisdedóvásról szóló törvény végrehajtására. A vallás és közoktatásügyi miniszter úrnak az 1891. évi XV. törvényczikk alapján eddig tett intézkedései méltó betetőzést nyertek az ez évi október hó 8-án 44000 sz. alatti rendelettel kiadott *Utasítások* megjelenése által. A nevelésügyre általában, de a tanítás és vezetés tekintetében a nő-kérdésre is nagy jelentőségű művet a — Nemzet nyomán — fontosságához mért részletességgel a következőkben ismertetjük:

Az Utasitások szerkesztésénél az volt a főkövetelmény, hogy a törvényben kitüzött czél: a gondozásban nem részesülő gyermekek befogadására megfelelő intézetek állítása s a gyermekeknek ily intézetekbe járatása, minél alkalmasabb módon keresztülvihető legyen. A most életbe léptetett szabályok valóban biztosítékul szolgálnak arra, hogy a kisdedóvók és menedékházak hivatva lesznek az okszerű kisdednevelés és az egészségügy legszigorubb kivánalmait is minden tekintetben kielégíteni, de biztosítják e szabályok azt is, hogy a szülők és gyámok, — ha kell, büntetés alkalmazása mellett — fognak köteleztetni arra, hogy az otthon, vagy bárhol állandóan kellő felügyeletben és gondozásban nem részesülő 3—6 éves gyermekeiket kisdedóvókba vagy menedékházakba járassák.

Az állitandó intézetek szervezetére nézve a jelenlegi viszonyok szolgáltak alapul, de nem lehetett teljesen mellőzni a magasabb foku fejlődés szükségleteihez mért intézményeket sem, ilyenek a mintaszerüen berendezett kisdedóvók és ezekkel kapcsolatos bölcsőházak, melyek követendő példákul vannak odaállítva s ezzel már most kijelölik a remélhetőleg mielőbb nagyobb mértékben meginduló fokozatos előrehaladás irányát és czélját.

Öt külön füzet tartalmazza a miniszter rendelkezéseit és pedig: az 1891. évi XV. t.-czikk végrehajtása tárgyában a polgári községek, a községi és állami kisdedóvók és gyermekmenedékházak felügyelő bizottságai a kir. tanfelügyelők és a közigazgatási bizottságok számára kiadott utasítások s az állandó és nyári gyermek-menedékházakat vezető dajkák képesítése tárgyában kiadott Utasítás. A rendelkezések ily beosztása teljesen gyakorlati szempontból történt. A törvényben meghatározott hatóságok és közegek mindegyikének teendői külön-külön vannak összefoglalva, hogy annál könnyebben áttekinthetők és végrehajthatók legyenek, ámde az utasítások kölcsönösen kiegészítik egymást és együttesen egy nagy terjedelmü, minden részében összeillő szabályzatot képeznek.

Az összesen 288. §-ba foglalt «Utasítások» és az azokhoz csatolt

mellékletek (összesen 319 oldalon) minden egyes szabálya lényegesen hozzájárul a kitüzött czél megvalósításához, de azok nagy mennyisége miatt elég legyen csak ráutalni a főbb intézkedésekre, melyek jellemző részei az egész rendszernek.

A polgári községek számára kiadott «Utasítás» leginkább azon kötelezettségek megállapítását tartalmazza, melyeket a községek, illetőleg a községi előljáróságok a kisdedóvódák és menedékházak állításánál s a gyermekeknek ily intézetekbe járatásánál teljesíteni tartoznak. Egyik legfontosabb rendelkezése (2. §.), hogy mely gyermekek tekintessenek kellő gondozásban és felügyeletben nem részesülőknek. Szabatos magyarázatot ad erre nézve s az előljáróság kötelességévé teszi, hogy a 3—6 éves gyermekek évenként teljesítendő összeirásánál e körülményt okvetlenül figyelembe vegyék, mert azon tul csak azon szülők és gyámok büntetendők, akik nem járatják a gyermeket kisdedóvódába, vagy menedékházba, daczára, hogy a kellő gondozás hiánya megállapíttatott. A családi nevelés szabadságán e rendszabály mit sem változtat, mert ha a szülő, vagy gyám a gyermekről kellően gondoskodik, ezt bármikor bebizonyíthatja, s akkor a gyermek nem tekinthető óvodakötelezettnek; viszont pedig a makacs és gyermekeik jólétével nem törődő szülők és gyámok ellen szigorú eljárást rendel el.

A törvény csakis a községekre nézve állapítja meg a kötelezettséget, hogy kisdedóvódákat, vagy menedékházakat állítani tartoznak. Az «Utasítás» intézkedik, hogy a törvényszerű feltételek fenforgása esetén az intézetek miként állíttassanak fel, s hogy a 3%-os pótadó a törvény által megengedett korlátok között, a község felajánlása nélkül is behajtassék, de biztosítja a község közreműködését és befolyását az általa fentartott intézetek ügyeiben, s azok anyagi viszonyainak intézésében. A mellett a községi előljáróság teendője más jellegű intézetek működésére is felügyelni, s a magánegyének által fentartott intézetekkel szemben, szükség esetén a felügyelő bizottság feladatát végezni.

Különösen érdekessé és értékessé teszik ezen «Utasítást» a mellékletek gyanánt csatolt, s az intézetek elhelyezéséről és felszereléséről szerkesztett szabályzatok, valamint a kifogástalan műszaki pontossággal készült tervrajzok. Nagymértékben megkönnyíti az összes külső hatóságok teendőit, hogy ily gondosan részletezett utmutatást nyernek a kisdedóvódák és menedékházak berendezésére.

A kisdedóvódák és menedékházak felügyelő bizottságai számára kiadott «Utasítás» közvetlenül az állam és községek, valamint nagy részben a jogi személyek és magánegyének által fentartott intézetekre nézve bir kötelező erővel, de azonkívül mintául szolgál a hitfelekezetek által állított intézetek igazgatására is. Az adminisztrativ teendőket tartalmazó szakaszok közt különösen figyelembe veendők azok, a melyek a kisdedóvónők és menedékházat vezető dajkák alkalmazását tárgyalják. A míg a kisdedóvónők élethosszig alkalmaztatnak és nyugdíjban részesülnek, addig a menedékházak vezetői eléggé indokolt esetekben, mikor működésük eredménytelen, félévi, illetőleg két havi határidő alatt fegyelmi vétség nélkül is elmozdíthatók.

Terjedelmes részt foglalnak el ezen «Utasítás»-ban az intézetek belső ügyviteléről, a gyermekek felvételéről, a rendtartásról, a gyermekek gondozásáról és szellemi vezetéséről rendelkező és talán mindannyi közt

legnagyobb fontossággal biró szakaszok. A felügyelő bizottság női tagjainak feladatául a női nem hivatásához képest a gyermekek gondozásának, ápolásának és velök való bánásmód felügyeletét jelölik ki. Az intézetek munkakörének részletezésénél kellő megkülönböztetést tesz az «Utasítás» a kisdedóvódák, állandó és nyári menedékházak közt, az intézetek fokozata szerint több sulyt helyezve az értelmi fejlesztésre. A gyermekek szellemi vezetésének szabályai egyuttal a hazai kisdednevelés módszerét is előirják. Megnyugvással olvashatja e szabályokat mindenki, a ki talán a gyermek értelmének tulságos megterhelését s egészségének veszélyeztetését rójja fel ezen intézetek hibáiul. Ki van szabva a határvonal, hogy a kisdedóvónő meddig alkalmazkodjék határozott szabályokhoz s a melyen tul tiltva van a gyermek szabad cselekvési vágyát korlátozni és értelmi működését tulterhelni. Szigorúan megköveteli az «Utasítás» a gyermekek nevelésének valláserkölcsi irányban való vezetését, továbbá a nem magyar anyanyelvű gyermekeknek a magyar nyelvbe való bevezetését oly egyszerű eljárási módhoz köti, a mely legkevesebb fáradság mellett legtöbb eredményt képes felmutatni.

Az egészségügyi felügyeletről egy külön szakasz szól, a melynek hatását emeli ama körülmény, hogy a benne foglalt intézkedések kivétel nélkül minden intézetre érvényesek. E szabályok nemcsak a gyermekeket helyezik rendszeres orvosi felügyelet alá, de lelkiismeretes végrehajtásuk által a közegészségügy tetemes javulását is fogják előmozdítani.

A kir. tanfelügyelők és a közigazgatási bizottságok számára kiadott «Utasítások» azon főfelügyeleti és intézkedési jogkört határozzák meg, melyet az említett hatóságoknak a kisdedóvás ügyében a községek és az összes intézetek felett gyakorolniok kell. Főkövetelmény a tervszerü, rendszeres eljárás.

A tanfelügyelő ügyköre nemcsak az állandó ellenőrzésben s a szükséges útbaigazítások megadásában nyilvánul, hanem több esetben rendelkezési joggal is felruházzák e szabályok, különösen a magán egyének által fentartott intézetek ügyeiben, a mely intézetek felállítása az ő engedélyétől függ.

A hitfelekezetek, jogi személyek és magán egyének intézeteire vonatkozó fejezetek azért nagy jelentőségüek, mert egyúttal azt is szabályozzák, hogy az illető intézetek fentartói és hatóságai mennyiben kötelesek az állami hatóságok intézkedéseihez alkalmazkodni. Amíg a különböző intézetek felállításának és fentartásának felügyeletében a tanfelügyelő is tekintettel van a különböző viszonyokra, addig a gyermekek feljáratásának, a rendtartásnak, a gyermekek gondozásának és szellemi vezetésének, valamint az egészségügyi viszonyoknak ellenőrzésében ugyanazon elveket kell követnie. Ezen egyöntetű eljárás mindenesetre ugyanegy működési irányba fogja terelni a kisdedóvás czéljaira szolgáló összes intézeteket.

A tanfelügyelői «Utasítás»-nak több mint egy negyedét foglalja el a kisdedóvónő-képző intézetek felügyeletéről rendelkező rész. A fokozottabb hatáskör, melyet a törvény a kisdedóvónő-képzés felügyeletében a kormány közegének biztosít, minden szakaszban érvényesül. Általánosságban véve ugyanazon rendszer és alapelvek megtartását követelik e szabályok minden intézetnél s így megakadályozzák, hogy különböző jellegü képző intézetek egymástól a lényegesebb feltételek tekintetében

eltérjenek. A tanfelügyelő befolyása leginkább a képesítő vizsgálatoknál nyilvánul, aláírása nélkül a képesítő vizsgálatról kiállított oklevelek érvénytelenek, már pedig ő jogosítva van aláírását megtagadni s ezzel a szabályok megtartását biztosítani, ha az intézetben nagymérvű hiányokat tapasztal.

A közigazgatási bizottságot «Utasítása» értelmében a községek, az állam és a jogi személyek által fentartott intézetek egyes külön megjelölt ügyeiben intézkedési jog illeti meg s a mellett a közigazgatási bizottság a kisdedóvónők és kisdedóvónő-képző intézetek személyzetének fegyelmi hatósága gyanánt jár el. Általánosabb jellegű és következményeiben nagy hatásu azon működési köre, hogy a törvényhatósági tisztviselők által felügyeltet az összes kisdedóvodákra és menedékházakra és a mint tudomást vesz arról, hogy a törvényes követelmények meg nem tartattak, az illető intézet fentartóját háromszor meginti s ha ezután a miniszter az intézet bezárását elrendelte, a közigazgatási bizottság gondoskodik a rendelet végrehajtásáról.

Az állandó és nyári menedék-házakat vezető dajkák képesítése tárgyában kiadott «Utasítás» az ily dajkák képzésére szolgáló tanfolyamokat a törvényben adott felhatalmazás alapján teljesen a kir. tanfelügyelő felügyelete alá helyezi. Félévi, illetőleg hat heti gyakorlati tanfolyamokon szerzik meg a menedék-házak vezetői a szükséges képességet s az összes menedék-házaknál csakis a miniszter által engedélyezett tanfolyamokat végzett egyének alkalmazhatók. Méltányos és minden esetre elismerést érdemel az «Utasítás»-nak az a rendelkezése, hogy az említett tanfolyamokra felvételnél a tanítók özvegyeit, nejeit és leányait kell előnyben részesíteni.

Gróf Csáky Albin, vallás- és közoktatásügyi miniszternek a kisdednevelés terén korszakot alkotó műve, a kisdedóvásról szóló törvény s a most kiadott «Utasítások» egy új fejlődés kezdetét jelentik, de egyáltalában nem mellőzik azt a tényezőt, a mely eddig a kisdedóvó érdekében oly sokat tett, t. i. társadalom közreműködését, sőt az «Utasítások» egyenesen megkivánják, hogy a hatóságok minden lehetőt tegyenek meg a közérdeklődés felébresztésére és igyekezzenek előmozdítani a társadalmi tevékenységet is.

A mint az 1891. évi XV. törvényczikkel megelőztük Nyugat-Európa kulturállamait, úgy bátran állíthatjuk, hogy nincs hasonló szabályzat, mely a közzétett «Utasítások» magas színvonalu, de azért minden izükben gyakorlatias rendelkezéseit jelentőségükben elérné vagy épen meghaladná. Hosszas munkálkodás eredményei ez «Utasítások», jól kiegyenlítik az élet követelményeit az elmélet elvont szabályaival és megadják a módot arra, hogy a kisdedóvás czéljaira szolgáló intézeteknek áldásdús szerep jusson hazánk közművelődésének fejlesztésében.

*

Állami kisdedóvónő-képző intézetek. A folyó tanévben három állami kisdedóvónő-képző intézetet állítottak fel: 1. a pozsonyit, mely a tanítónőképző-intézettel áll kapcsolatban s felváltva, hol az elemi tanítónőképző-intézet, hol az óvónőképző-intézet részére vesz fel növendékeket; 2. a hódmezővásárhelyit, melynek egyszerre két osztálya nyílt meg, tanítói árvaházzal kapcsolatban; s 3. a sepsi-szent-györgyit, melynek

megnyitása október hó 1-sején történt, s melynek csak egy osztályát nyitották meg. Bírjuk az ezen intézetekben alkalmazott tanítónők igéretét arra nézve, hogy intézeteik berendezéséről s egyéb viszonyairól kimerítő tudósítást küldenek időnként folyóiratunknak, azért most — tárgyhalmaz miatt sem tehetvén másként — csak röviden emlékezünk meg ez intézetek keletkezéséről, hogy alkalomszerüleg többet mondhassunk róluk.

*

Az esztergomi óvónőképző-intézet ünnepélyes megnyitása szept. 16-án délelőtt folyt le, a melyen az alapító herczegprimást dr. Komlóssy Ferencz pápai káplán, egyházmegyei főtanfelügyelő képviselte. Az ünnepségen jelen voltak: Számord Ignácz igazgató, a tanító-apáczák, dr. Helcz Antal polgármester, Bartal Rezső kir. tanácsos, tanfelügyelő, dr. Fehér Gyula plébános. A növendékek megnyitó éneke után dr. Komlóssy hosszabb megszólítást intézett a növendékekhez, melyben az intézet czélját s a kisdedóvásnak nemzeti és egyházi szempontokból való fontosságát emelte ki. Ezután Bartal Rezső tanfelügyelő emelt szót, hangsúlyozván, hogy az állam a felekezetek által létesített intézeteket a legnagyobb örömmel üdvözli, szintén a vallásos nevelés lévén törekvése. Dr. Helcz Antal polgármester meleg szavakban tolmácsolta Esztergom város közönsége háláját és köszönetét a herczegprimás ő főméltósága iránt, ki ezen szép hivatásu intézet megalapításával nemcsak vallásos és nemzeti érdekeknek tett nagy szolgálatot, hanem az általa Esztergom részére megjelölt kulturális föladat megvalósítására is jelentékeny tényezőt alkotott. Fölkérte az egyházmegyei főtanfelügyelőt, hogy a város közönségének háláját a herczegprimás előtt tolmácsolni szives legyen. Végül a növendékek egyike intézett köszönő szózatot a vendégekhez, mire a szép iskolai ünnepély véget ért s az új intézet átadatott hivatásának. Az intézetbe 41 növendék vétetett föl, kik közül 24 élelmezésben is részesül. Jelen évben a két évre szabott tanfolyamnak csak első folyama nyilik meg, s jövő évre már 80 növendék fog helyet kapni, mely czélból a herczegprimás újabb építkezéseket is engedélyez. «Népnevelő» után.

*

A Mária Dorothea-egyesület vezetése.* A «Népnevelők Lapjá»-nak okt. 1-jén megjelent számában az ujdonságok között több vidéki panaszlevél alapján említés történt némely, a Mária Dorothea-egyesület által fenntartott «tanítónők otthonában» állítólag előfordult visszaélésekről. A nevezett lap t. szerkesztője elismerésre méltó figyelemmel közölte kérésünkre velünk a panaszleveleket is (másolatban névaláírás nélkül) s egyesületünk igazgatósága f. hó 17-én tartott ülésében az egyes közegektől beszerzett adatok alapján is megvizsgálván a levélben felsorolt panaszokat, elhatározta, hogy a «Népnevelők Lapja» t. szerkesztőjének köszönetet mond, hogy azt közlés előtt az egyesületnek bemutatta s fölkéri őt arra, hogy a jelen sorokat necsak a panaszlevél előttünk ismeretlen írójának mutassa be tudomásvétel végett, hanem egyúttal lapjában is közölni szíveskedjék, mert nagyon szükségesnek tartjuk, hogy esetleg

* Válaszul a M. D. E. vezetését illető a «Néptanítók Lapja» és a «Népnevelők Lapjá»-hoz beküldött több rendbeli felszólalásra. — Szrk.

mások is, kik a panaszlevél irójához hasonló felületes ismerettel bírnak az egyesület vezetéséről, közérdekü és ezentúl is főkép a tanítónők közvéleménye alapján létesülő közjótékonyság által fenntartott intézeteink belszervezetéről hamis képzetet ne alkossanak maguknak.

A panaszlevél alapja s valószinű kútforrása mindenekelőtt az a tény, hogy a nyári hónapok alatt a tanítónők otthona több jelentkező vidéki egyesületi tagnak nem adhatott szállást, a mint ezt az intézet alapításakor megigérte s alapszabályaiba is bevette. Ez tény, de oly tény, mely nyáron mindenkor elő fog fordulni, legalább is addig, mig az intézet tetemesen meg nem nagyobbíttatik. Mert jelenleg a tanítónők otthonában összesen 13 szoba van s így a vidéken működő mintegy 4000 tanítónő s nevelőnő közül nyáron, midőn az iskolai szünidő alatt tömegesen jönnek a fővárosba, hol csaknem mindenkinek akad időről-időre valami dolga, mindenkit elhelyezni, örök időkön át lehetetlen lesz. Az egyesület gondoskodott arról, hogy a ki az Otthonba jövetelének szándékát előre megirta, az lehetőleg helyet is kapjon, vagy az ellenkezőről előre értesíttessék. Tényleg alig egy-kettőt sem utasítottunk vissza, ki előre jelentkezett, sőt az előzékenység annyira ment, hogy az Otthon felügyelő-bizottsága a nagy szünidő alatt az Otthon ebédlőjét is hálóteremnek alakíttatta át öt nő számára s a bennlakók két teljes hónapon át az előcsarnokban ebédeltek.

Nem áll azonban az a vád sem, mintha a vidéki tanítónőket az Otthonban állandóan lakó fővárosi tanítónők szorították volna ki. A nyári szünidő alatt ugyanis egyetlenegy fővárosi tanítónő sem volt az Otthonban s az alapítványi helyeken levő állandó lakók szobáin kívül mindenik a vidékiek számára tartatott fenn. Tény, hogy laknak állandóan fővárosi tanítónők (természetesen fizetésért) az Otthonban. De ez nemcsak alapszabályszerűleg jogos dolog, de a közgyűlés és a választmány határozata alapján történik s a tagok száma mindenkor korlátolt. Egész a mult hónapig csak két fizető fővárosi tanítónő volt itt, jelenleg van 4 s így a 6 alapítványt élvezőnél kevesebb. Két szoba 4 személy számára az egész éven át fenntartatik a vidékről jövő tanítónők és nevelőnők számára s nyáron ehhez járul a szünidő alatt az Otthonból eltávozó fővárosi tanítónők szobája is. Azt, hogy a vidéki tanítónők számára, kik tapasztalat szerint nagyobb számmal csak nyáron jönnek ide, kettőnél több szobát egész éven át üresen tartsunk, az egyesület tetemes anyagi megkárosítása nélkül nem tehetjük s nem is akarjuk tenni, mert helytelen volna.

Egyáltalán alig fordult elő még eddig egy-két eset, midőn a vidéki tanítónők jogos és méltányos kivánságának sajnálatunkra nem tehettünk e tekintetben eleget s visszautasítani csak azokat kellett, kik későn jelentkeztek avagy eléggé meggondolatlanul minden előleges kérdezősködés nélkül a vasutról egyenesen az Otthonba hajtattak. A jelen évben összesen 48 vidéki tanítónő töltött intézetünkben 676 napot. Vendégfogadóban is gyakran előfordul, hogy nincs hely jelentkezők számára s ezért a gondos ember előre ir, annyival inkább szükség lesz itt nálunk erre az elővigyázatra mindenkor, mivel oly kevés szoba áll rendelkezésre. Nem szükséges bélyeges folyamodvány, megbizott egyén élőszóval is elintézheti a dolgot s az egyesület vezetői, valamint az Otthon felügyelője soha személyválogatást nem tesznek, mindenki a jelentkezés

sorrendje szerint kap helyet, de az előre-jelentkezés oly természetes valami, hogy azt másutt sem engedhetik el hasonló körülmények között.

Panasza van a levélíróknak továbbá az intézet volt s jelenlegi igazgatónője ellen, elmondván azt, hogy a volt igazgató nem tudott jól magyarul s a jelenlegi nem tanítónő. Mindkét panasz igaz, de nem nagyon fontos dolog s a körülmények igy követelték. Härtingné, a volt igazgató az intézet megnyitásakor választatott ilyennek, mivel a bennlakók közül ő volt az egyetlen, ki legalább némi testi erővel és tapasztalattal birt a háztartás vezetésében. Hibája volt, hogy keveset tudott magyarul, de ő is érezte azt, hogy az intézet csak magyar lehet s azonnal visszavonult, mihelyt magyar eredetű igazgatónőt lehetett kapni. Különben megjegyezzük, hogy Härtingné az igazgatásért díjazást nem húzott, sőt az első évben, míg Zirzen alapítványára ki nem neveztetett az egyesület választmánya által, a rendes díjat fizette, mint a többiek. Még a jelen igazgató sem kap díjazást, pedig ma a 15—25 főből álló intézet háztartása komoly munkát igényel s igen sok időt vesz igénybe. S mivel az alapítványi helyeken levő nők az intézet hivatásának megfelelően vagy betegek vagy öregek, a nagy háztartás vezetésére a választmány külön alkalmazta őt. Az, hogy nem tanítónő, az alapszabályokba nem ütközik. Az igazgatóság s az Otthonban lakók különben Hlatkyné igazgató működésével nagyon megelégedettek s neki sok tekintetben köszönettel tartoznak.

Felemlíti a levéliró mellékesen, hogy az alapítványi helyeken levő nők nem tanítónők, hanem nevelőnők. Ez nem helyes állítás, mert a 6 közül egy rendes budapesti községi tanítónő volt, egy a szabadkai állami tanítónőképezde igazgatója, egy debreczeni leánynevelő-intézet igazgatója, egy budapesti nevelőnő-intézet tulajdonos s így csak kettő volt tisztán magánnevelőnő. De különben is a Mária Dorothea-egyesület hatásköre a tanítónőkön kívül a nevelőnökre is kiterjed s igen természetes, hogy jelenleg, mivel a tanítónői intézmény nálunk még negyedszázados sincs, a folyamodó elaggottak túlnyomólag a nevelőnők köréből kerülnek ki. Hiszen még az első igazgatónak is Karacs Terézt, a nagyhirű nevelőnőt szemelte ki egyesületünk. A választást, a mennyire teheti, az egyesület mindig nagy gonddal teljesítette, de eddig alapítványok hiányában nem annyira az egyesület teszi a választásokat, mint mások. Igy a hat alapítványt élvező közül 2 ingyenest és 1 félingyenest a főváros, 1 ingyenest az állam s egyet Zirzen Janka jelöltek ki s a választmány maga csak egyet vehetett fel féldíjra, az illető nyomorát tekintve.

Igen nyomatékos volna a levélirónak az az utolsó panasza, hogy az új igazgatónő az elhelyező-irodát kiszorította az Otthonból, csak azért, hogy magának szalont csinálhasson. De ez a vád teljesen alaptalan. Először a volt elhelyező-iroda nem az igazgatónő magánszobája, hanem ma is hivatalos helyiség, melyet azonban az igazgatónő — az egyesület elismerésére — egyelőre saját butorával látott el. Másodszor az elhelyező-irodának az Otthonból kiköltöztetését a Mária Dorothea-egylet választmánya már egy félévvel a jelenlegi igazgatónő megválasztása előtt elhatározta, sőt előzőleg már az elhelyező-iroda alapításakor kimondotta, hogy ez irodát csak ideiglenesen tartja az Otthonban, melynek a főváros központjától távol fekvése annak működését

megnehezíti. Harmadszor az új alapszabályokban is benn van, hogy az egyesület administrativ irodát tart, hol a titkárnak laknia kell s hol a gyűléseket tartani fogják, mert csak ily módon hisszük azt, hogy az egyesület felvirágozása történhetik. Még csak két hónapja, hogy az elhelyező iroda az egyesület hivatalos helyiségébe ment át, de az eredmény már is szembetünő, e két hónap alatt csaknem ugyanannyi nevelőnőt lehetett elhelyeznünk, mint az Otthon helyiségében másfél év alatt. Az elhelyező-iroda most is a Mária Dorothea-egyesület helyiségében levén, külön bért nem fizet s az az összeg, melyet az egylet lakbér fejében (400 frt) fizet, bőven megtérül már jelenleg is az elhelyező-iroda közvetlen és közvetett bevételeiből, de még inkább megtérül majd, ha rendes irodánk megerősödik s a Mária Dorothea-egyesület, mint terveljük, könyvkiadó vállalatával s a vidéki tanítónők összes ügyeit felölelő irodájával az eddigit hasonlíthatlanul felülmuló forgalmat és élénkséget teremt.

Van végül a levéliró vádjai között egy, mely a méltán megrovott asszonyi gyengeségek jellemvonásából ered s melyre valóban nehezünkre esik higgadtan és kimélettel felelni s ez a vád az, hogy a Mária-Dorothea-egyesület clique-érdek szolgálatában áll, mert a Zirzen-féle intézettel összeköttetésben álló nők közül kerültek ki a volt s jelenlegi igazgatónő s a titkár is. Az összeköttetés tény, de világos az is s hálátlan lesz az a tanítónő, ki valaha elfeledi, hogy a magyar tanítónők e nemes és szépen felvirágzott intézetének létrehozásában a Zirzen-féle intézet tagjainak oroszlánrésze volt. Évkönyvünkben van s minden ujságolvasó művelt egyén tudja, hogy e testület vasköveti kezetességű szorgalommal s kitartással két év alatt fillérekből közel 20,000 forintot gyűjtött össze az Otthon számára több százezer levél s nyomtatvány ingyenes szétküldése által; mindenki tudja, hogy ez az intézet hozta létre főkép, hogy ma 75,000 forint adósságmentes vagyonunk van az egyesület fennállásának 8-ik évében s hogy egyesületünkről tisztelettel és elismeréssel beszélnek mindenütt. S ha most ez a testület még mindig buzgó oszlopa a Mária Dorothea-egyesületnek, méltán örvendhetünk annak, hiszen ez a testület egyuttal a magyar tanítónők legelső anyaintézetének vezetője. Két-három egyleti alkalmazott összeköttetése ily viszonyok között természetes is, de különben nem az a kérdés, kik ezek az egyének, hanem, hogy megfelelnek-e hivatásuknak? S mi, a Mária Dorothea-egyesület megbizott tagjai, most hivatalosan is kinyilatkoztatjuk, hogy igen, teljesen megfelelnek. A fentebbi csunya váddal kapcsolatban azonban tartozunk kijelenteni azt is, hogy egyesületünket a Zirzen-féle intézet testületén kívül a magyar társadalom legelőkelőbb férfi- és nő-tagjainak egész serege vezeti s egyesületünk minden tagja tudja, hogy a vezetés munkájában Csáky grófnő alatt Herich Károlyné, Hampelné Pulszky Polyxena, Bischitz Dávidné s mások, kik az említett intézettől teljesen függetlenek, méltán nagy tekintélylyel birnak, oly tekintélylyel, mely elegendő volna, ha szükségét látnák, bármily clique-érdeket tönkretenni.

De szerencsére nincs szükség reá. Éveken át együtt s félreértés nélkül egyértelműen működtünk. Igy fogunk, igy akarunk működni ezután is. Mi mindnyájan érezzük, hogy a Mária Dorothea-egyesület munkaköre épen most fog tágulni az iroda berendezése és a vidéki szakosztá-

lyok megszilárdulása következtében. Eszközeink ma még primitivek, de évről-évre, bizton reméljük, erősödni fognak. Szándékunk van körlevelekben s időről-időre kiadott nyomtatványokban egyesületünk minden fontos lépését a legnagyobb nyilvánosság birálata alá terjeszteni, alapszabályaink szabadelvű intézkedése szerint minden ülésünk nyilvános s a lapokban előre hirdetetik, hogy tanácskozásainkban — ha kedve tartja — bármely tag résztvehessen, de még tovább is fogunk menni s mivel a «Nemzeti Nőnevelés», mint havi folyóirat ezt nem teheti, egyesületünk működésének főbb tényeit más uton is ismertetni fogjuk a tagokkal. Kérve kérjük ezért a «Népnevelők Lapjá»-nak névtelen levélíróját vagy íróit is, hogy buzgalmukat egyesületünk iránt, melyet náluk feltételeztünk, továbbra is őrizzék meg, de esetleges észrevételeiket ne igyekezzenek oly formában értékesíteni, mely a szeretett egyesületnek esetleg kárt okozhatna, hanem hozzák fel gyűléseinken. A felelősséget mindenért készséggel elvállaljuk s ha tévedtünk valamely fontosabb ügyben — mert hiszen tévedni emberi dolog, — habozás nélkül engedjük át vezető helyünket másoknak s magunk mint napszámosok fogunk működni az egyesület érdekében.

Nagy és a magyar nőnevelés történetében hosszas időn át kimagasló mozzanat volt a Mária Dorothea-egyesület megalkotása. Az utókor méltán megvárhatja tőlünk, hogy az egyszer felemelt zászlót lankadatlan buzgalommal vigyük előbbre és ismét előbbre. Ma még csak a kezdetnek kezdetén vagyunk. Az a pár tanítónő, kiket az Otthonban, fürdőhelyeinken és elhelyező-irodánkban gyámolítunk, csak kis töredék s az a szolgálat, melyet szakosztályaink előadásai, a nyilvános felolvasások és könyvkiadó vállalatunk által a nemzeti nőnevelés reformja érdekében teszünk, csak az első úttörő lépések. Nagyobb, eszményibb dolgokra is hivatott a Mária Dorothea-egyesület. Ismerje meg minden tag az alapszabályokban kifejtett czélokat s lelkesülni fog értük. S ezt kivánjuk mi a névtelen levélíróktól is. Ismerjék meg egyesületünket igazán s szeretni fogják azt, mert a Mária Dorothea-egyesület — önérzetesen mondhatjuk — megérdemli, hogy tagjai szeressék s lelkesülten vállvetve segitsék elő czéljai előbbrevitelében. Budapest, 1892. október 17-én, a Mária Dorothea-egyesület igazgatóságának nevében:

Herich Károlyné, s. k.,
elnök.

Radnai Jenőné, s. k.
titkár.

*

A M. D. E. vidéki köreiről ez évben hírt még nem kaptunk. Az egyesület budapesti tanítónői szakosztályának ezen tanévi első ülése okt. hó 6-ára volt kitűzve, azonban elmaradt, mert a beállott kolera-veszedelem következtében a gyűlés megtartását a hatóság betiltotta. Az ülésre kitűzö előadások egyikét (A növénytan tanítása) folyóiratunk jelen számában közöljük. A munka-programm megállapítását, indítványokat, Hampelné Pulszky Polixena úrnő előadását (külföldi leánygymnásiumok) a közelebb — lehetőleg november hóban — tartandó gyűlésre újra kitűzik. A tanítónők nagy része sajnosan nélkülözi ez összejöveteleket, mely nem csak tanulságos eszmecserére nyújtott alkalmat, de növelte a tanítónők összetartását is, megújítván és megszilárdítván az összeköttetést sok

olyan tanítónő között, kik egymást — ellenkező városrészekben működvén — különben esztendőszámra sem láthatnák.

*

A Mária Dorothea Egyesület tanítónői szakosztálya által kitüzött irodalmi pályázatra (lejárt szeptember hó végén) eddigelé csak egy pályamű érkezett be, melynek jeligéje «Nevelni, sziveket idomítani a legszebb hivatás.» Minthogy a szakosztály két pályadijat tüzött ki (30 frt és 15 frt) az elnökség indíttatva érzi magát a pályaművek beküldésének határidejét február végéig meghosszabbítani. A kidolgozandó tétel: «*Az idegen nevelőnők hatása hazai nőnevelésünkre.*» A munkálat terjedelme egy fél nyomtatott ív. Pályázhat minden tanítónő, ki a Dorothea Egyesület tagja. A legjobbnak itélt pályaművet a Nemzeti Nőnevelés dijazás mellett közli. Ismételten felszólítjuk olvasóinkat a pályázatban való részvételre.

*

A Mária Dorothea Egyesület igazgatósága a jelen tanévben már két ülést tartott. Ez üléseken bejelentették, hogy az elhelyező iroda 40 egyénnek adott foglalkozást, több ügy még függőben van. Január óta az iroda forgalma 300 db. levél volt; bevétele 488 frt, kiadása 67 frt 20 krt tett. Az igazgatóság két tanítónő ajánlatát tárgyalta; az egyik tanítónő Luczné Pehn Mária 4000 frtot ajánl az egyesületnek, oly feltétellel, hogy annak kamataiból őt az egyesület haláláig eltartsa; halála után a 4000 frt tőke az egyesületre szállana. Az igazgatóság az ajánlatot elfogadta s e szerint Luczné a mint a tőkét az egyesületnek átadja, belép az Otthon benlakói közé. A másik tanitónő ugyanezt az ajánlatot 3000 frttal tette, azonban az igazgatóság, tekintettel arra, hogy az örök-alapítvány összege 400 frt, ezen ajánlatot egyelőre nem fogadta el, az ügy tehát még függőben van. A legközelebbi igazgatósági ülést nov. 7-én tartják meg, hol a novemberi választmányi ülést fogják előkészíteni.

*

A leánygymnázium ügye. A leánygymnázium ügye egyidőre leszorult a napirendről. A kezdeményezők — tekintettel a kormány félhivatalosan közzétett ellenzésére — az intézet megnyitását egyelőre elhalasztották. Ezért — különben is több sürgős közölni valónk lévén, mi is félretettük a leánygymnázium tárgyában hozzánk beérkezett czikkeket, melyekre azonban sorban helyet kerítünk, mert mi nem akarjuk, hogy az eszme elaludjék, hanem, hogy tisztázódjék és fejlődjék. Szívesen veszünk azért ezentúl is ez ügyre vonatkozó felszólalásokat, s híven fogjuk regisztrálni e helyen mind azt, a mit mások e tárgyban közölnek s a mi a leánygymnásium érdekében ezután is történni fog. Térszűke kényszerít rá, hogy ez alkalommal csak említést tegyünk dr. Katona Lajosnak az Egyetemes Közoktatási Szemle szeptemberi füzetében e tárgyban közlött polemikus czikkéről, melyre jövő füzetünkben még okvetlenül visszatérünk.

*

«Kereskedelmi Szakoktatás» czímmel havi folyóirat jelenik meg Pozsonyban, melyet a kereskedelmi iskolai tanárok értekezletének meg-

bizásából dr. Schack Béla szerkeszt. A mint az első számból látjuk, a folyóirat gondot kiván fordítani a nőknek a kereskedelmi pályán való alkalmaztatásának kérdésére, s a kérdésben a nők javára foglal pártállást. Erre nézve önálló czikket is közöl Ghyczy Józseftől. A szerkesztő neve különben is kellő biztosítékot nyújt előttünk a folyóirat helyes, komoly irányára nézve, azért e folyóiratot az érdeklődők figyelmébe melegen ajánljuk.

*

A kolozsvári áll. felsőbb l. iskola. A vallás- és közokt. m. kir. miniszter. a kolozsvári felsőbb leányiskolának, a teljes állami kezelésbe történt átvétele alkalmából a várossal kötött szerződés alapján az intézet összes tanerőit átvette, s mint állami felsőbb leány-iskolai tanárokat és tanítónőket folyó év október 2-án 41,681. szám alatt kelt rendeletével ugyanezen intézetnél alkalmazta. Az átvett tanerők közt vannak a következők: De Gerando Antonia, igazgatónő; Binder Laura, Butyka Vilma és Békési Lila tanítónők. Ezeken kívül a miniszter által kineveztettek: Keul Sarolta és Ott Irma. A jelentkező növendékek száma oly nagy, hogy az intézet igazgatósága kérést intézett a vall.- és közokt. m. kir. miniszterhez a II. osztálylyal egy párhuzamos o. felállítása iránt. A III. o.-nak már a tanév elejétől van párhuzamos osztálya. A felsőbb leányiskolával kapcsolatosan megnyilik a női kereskedelmi tanfolyam is a vall. és közoktatási miniszter úr f. é. okt. 7-én 43,295. sz. a. kelt rendelete szerint, ha elég jelentkező lesz s a tandíjak fedezni fogják a költségeket.

*

A soproni m. kir. áll. felsőbb leányiskola tanári testületétől gyászjelentést vettünk. Az intézet rendes tanára, *Melchár József* halt meg f. é. október hó 29-én, 46 éves korában, áldásos tanári munkásságának 19-ik évében.

IRODALOM.

NEMZETI ÁLLAM ÉS NEPOKTATÁS. *Szathmáry György*-től. Budapest 1892. Lampel Róbert (Wodianer es Fiai) kiadása. 1—261 8-ad lap. Ára 2 frt.

Hazánkban minden tanítónak, a ki híven meg akar felelni annak a fontos szerepnek, mely az állam nagy gépezetében reá, e gépnek parányi részére, várakozik, — fel kell emelkednie feladata fontosságának magaslatára, hogy teljesen öntudatos eszközévé legyen annak a czélnak, melynek szolgálatára van hivatva hazánkban a népoktatás. Az a könyv, melynek czime e sorok előtt olvasható, épen e czél fejtegetésével foglalkozik, s előadja, hogy hazánkban a népoktatásnak feladata nemcsak az általános műveltség terjesztése, hanem igen fontos feladata van a magyarság szempontjából s a magyar állam eszméjének megszilárdítása körül.

Sok nyelvű állam vagyunk, s a nyelv és érzület különbözősége bomlasztó hatással lehet, kivált kritikus időkben, a magyar állam erejére. Szükséges tehát, hogy «a jövő Magyarország számára minél nagyobb számú *öntudatosan* hű állampolgárt neveljünk».

Ez az alapgondolata a jelen könyvnek, melyben Szathmáry György közoktatásügyi miniszteri tanácsosnak, az előbbi jeles publiczistának és országgyűlési képviselőnek, az utóbbi évek alatt írt ide vágó czikkei és politikai beszédei vannak egybegyüjtve. A jeles szerzőt több mint 20 éves közpályáján *a magyar állam népnevelés általi megszilárdításának eszméje* vezérelte kiválóan működésében. Ezt az eszmét hirdette ő szóval, tollal és tettel.

«A mi viszonyaink között, úgymond, csak az tartható Magyarországon igazán nemzeti politikának, mely a népoktatás erőteljes kihasználását programmpontjai közé felveszi. Csinálhatunk mi jó igazságügyi, jó közlekedési, jó közgazdasági politikát és csinálhatunk jó adminisztrácziót, — de pusztán csak ezek által a magyar állam egy hajszálnyival sem lesz magyarabb, mint a minő különben, — ha csak hasonló lépést nem tartunk általában a magyar kulturai és különösen a népoktatási érdekek erőteljes istápolásában.»

De a szerző, bármennyire lelkesedik is ez eszméért, korántsem

téved túlzó, chauvinistikus irányba, hanem a higgadt államférfiú józanságával, a mindent számba vevő politikus széles látáskörével fejtegeti tárgyát. Távolról sem akar erőszakos magyarosítást, mely ellenszenves és gyűlöletes törekvés czélra nem vezetne, sőt káros visszahatást keltene. Az egységes nemzeti eszme alatt tehát nem annyira a nyelv egységét, s a nyelvi tekintetben való egybeolvasztást érti, mint inkább a hazafias érzelmek, a honfiúi erények és kötelességek érzetének egységét, a mely egység megállhat a soknyelvűség mellett is. «Ez a *közös érzés* kell nekünk: közös öröm az állam jó napjaiban; közös fájdalom, melyet a hazának minden polgára, bármily nyelvű legyen is, átérezzen, ha a hazát sorscsapások sujtják. Ha azt egyszer a népiskolák segélyével sikerül a népek millióiba belénevelni, akkor Magyarország nyugodtan nézhet egy új ezred év elé.»

Ezekhez képest a következőkben körvonalozza a szerző a magyar tanítóság feladatait: «Az a körülmény, hogy *soknyelvű* nemzet vagyunk, *sokszorozza*, az a körülmény pedig, hogy *kis* nemzet vagyunk, *nagygyá* teszi a tanítóság feladatát; nagyobbá teszi nálunk, mint bármely más államban, mint bárhol a világon. Mit várunk mi tanítóságunktól az első tekintetben, t. i. a soknyelvűség dolgában? Várjuk azt, — és az egyik legfontosabb missiója a tanítóságnak, — hogy a nem magyar ajkú népmilliókat, melyek kritikus viszonyok közt esetleg széthúzó elemekké válhatnának, a magyar nemzeti műveltség és szellem által közelebb hozza a magyar fajhoz. És mit várunk a tanítóságtól abban a tekintetben, hogy kis nemzet vagyunk? Várjuk azt, hogy a népmilliókat általában, bármily nyelvűek legyenek is, ugyancsak a műveltség és hazafias szellem által közelebb hozza a nemzeti intelligencziához. Mi más ez, mint az államhoz hű és államfentartó elemek összeolvasztása abban a kohóban, melynek neve: népiskola, s a melynek kohómestere a néptanító? Mi más ez, mint az egységes nemzet rekonstruálásának munkája, végezve a tanítóság által, mint a mely tanítóság része lévén a nemzeti intelligencziának, közlője és közege a nemzeti intelligenczában élő és erősen lüktető eszméknek és érzelmeknek, nemzeti szellemmel teliti meg az iskola légkörét, nemzeti szellemmel adja meg az általa nyujtott műveltségnek azt a szinezetet, mely a műveltséget nemzeti műveltséggé teszi, és viszont ezen nemzeti műveltség segítségével nemesíti meg a kezébe került emberanyagot azzal, hogy hazafivá neveli. Ezekben van a népoktatásnak és a tanítóság működésének óriási jelentősége nemzeti és állami szempontból. Ugyanezért Magyarországon, a mi sajátos hazai viszonyaink közt tanítónak lenni és ezt a missiót a szakember egész erejével, a hazafi egész lelkesedésével betölteni, nagy és szép gondolat».

De a szerző nemcsak a tanítósághoz, hanem hazánk összes intelli-

gens polgáraihoz intézi eszméltető, ébresztő, buzdító szavait e könyvében. Rámutat hazánknak nemzeti szempontból legfontosabb három nagy vidékére: *az erdélyi részekre, a felvidékre s a Maros-, Tisza- és Dunaszögre.* A helyszínén tett beható tanulmányai alapján és részletesen összeállított statisztikai adatokkal ismerteti e vidékek nemzetiségi viszonyait, s kimondván, hogy mind az állam, mind a társadalom sok mulasztást követett el nálunk a nemzeti műveltség terjesztése körül, rámutat a legsürgősebb teendőkre, melyek a magyar államra és magyar társadalomra e téren várakoznak.

E könyvnek minden sora bizonyítja, hogy a szerző szive melegével irta azokat. Innen van, hogy az egész nemcsak oktat, hanem valóban felemelő hatást gyakorol az olvasóra. Élénk hatást tesznek kiválóan azok a részletek, melyekben a szerzőnek mindenütt világos és gondos irálya a szónoki pathosz magaslatára emelkedik.

Vajha e szózat ne lenne pusztába kiáltó szó! Vajha minden magyar ember, s közelebbről a magyar népoktatás minden munkása gondolkoznék az itt elmondottakon s a szerző eszméinek s hazafias érzelmeinek melegétől áthatva, cselekednék e téren lehető legtöbbet. Vajha e könyv irójának alkalma nyilnék, hogy a magyar állam erősbítésére czélzó emez eszméit, mostani előkelő hivatalos állásában lehetőleg meg is valósíthassa!

Ezt a könyvet nemcsak elelvasni, tanulmányozni, hanem szellemében működni is kellene mindazoknak, kik a magyar népoktatás ügyének szolgálatában állanak. Komáromy Lajos.

*

A BUJDOSÓ FIA. Nyitrai báró Tóth Ferencz eredeti «Emlékiratai» nyomán az érettebb ifjúság számára irta *Tocsek Helén.* — A «Mária Dorothea Egyesület könyvtárának» III-ik darabja. Budapest, Mehner Vilmos kiadása. 1892. I—VIII. és 1—104. 8-adr. lap. Ára fűzve 60 kr.

Azon tárgy mellé, melyet még a híres Benyovszky Móricz gróf kalandjai szolgáltatnak egy érdekes és tanulságos magyar ifjúsági olvasmány számára, bátran odaállíthatjuk Nyitrai Tóth Ferencz báró élettörténetét. Tocsek Heléné az érdem, hogy e magyar Odysseus tettekben gazdag életét és három világrészben való bolyongásait kiemelte a feledékenység homályából s a magyar ifjúság számára, hasznos olvasmánnyá igyekezett feldolgozni.

Tóth Ferencz atyja Tóth András volt, ki a kurucz háborúkban, mint Bercsényi hadsegédje vett részt s Rákóczit egész Rodostóig elkisérte. Majd franczia hadi szolgálatba állott s XV. Lajostól tábornoki rangot s bárói czímet nyert. Halála előtt pár évvel hivatalos küldetésben Törökországba utazott s itt halt meg 1757-ben, Rodostóban.

Tóth Ferencz 1733-ban született Francziaországban. Atyja katonának szánta s Ferencz sikerrel végezvén a párisi mérnökkari és tüzérségi akadémiát, 22 éves korában már kapitány volt. Ugyanezen évben megnősült s nejével Konstantinápolyba ment, hova őt a franczia király követségi titkári állomásra nevezte ki. Itt töltött 8 évet s a franczia kormánynak tett hasznos szolgálatok mellett megtanult törökül s megismerkedett a keleti népek életviszonyaival. E nemű ismereteivel Párisban, hova Törökországból visszatért, magára vonta a vezető körök figyelmét, s a külügyminiszter őt 1767-ben mint franczia consult a Krimfélszigetre küldte, hogy az ottani tatár kámmal kötendő szövetséget előkészítse. Bécs, Varsó, Jassy, Bakcsi-szeráj jelölik e hosszú utjának irányát; részint ez utjában, részint Krimben való két évi időzése alatt mind több-több anyagot gyűjtött a Kelet megismeréséhez s különösen a tatár törzsek életviszonyait tanulmányozta. Krimben megnyerte emberszerető szivével az odavaló lakosok ragaszkodását s a kám barátságát; kézi ügyességével maga igyekezett pótolni azokat a kényelmi eszközöket, melyek abban a műveletlen országban hiányoztak. A kám oldalán részt vett abban a háborúban is, melyet a tatár kám ez időben az oroszokkal folytatott.

1770-ben lejárván krimi megbizatása, ismét Konstantinápolyba megy s tanácsokat ád a szultánnak, hogyan kellene Törökországot az oroszok fenyegető tengeri támadása ellen védelmezni. Ekkor a szultán megbizásából a Dardanellák és a Bosporus mentén erődöket építtet az oroszok ellen, majd ágyuöntő műhelyt rendez be Konstantinápolyban s ágyúkat öntet a török sereg számára, tüzérséget szervez, mérnök- és tüzériskolát alapít. A Szultán megbizásából a szuezi földszorosra utazik s elkészíti a szuezi csatorna tervét, melyről újabban Lesseps is magasztalva emlékezett meg; de a bekövetkezett szultánváltozás miatt a csatorna kiépítésének akkor el kellett maradnia. 1774-ben visszatér Párisba, s a kormány az Ázsia s Afrika partjain levő franczia gyarmatok megtekintésére küldi. Előkelő társaságban, franczia grófokkal és herczegekkel utazván, meglátogatta Korsika, Malta, Kréta szigeteket, Palesztinát, Egyiptomot és Tuniszt.

Párisba visszatérve megírja franczia nyelven «*Emlékiratait*», melyeket aztán német, angol, holland, dán és svéd nyelvre is lefordítottak; szerzőnk értesítése szerint teljes magyar fordításuk most van munkában. Tóth ezután ott hagyva a diplomácziai pályát ismét a katonai szolgálathoz tért vissza. 1786-ban kinevezték a Belgium határán levő Douai vár parancsnokává, melyet s Francziaországot is, a franczia forradalom kitörése után el kellett hagynia s életveszélyben menekült a forradalompártiak elől Svájczba. Itt ismerkedett meg Batthyány Tivadar gróffal s miután hazájába visszatérhetését Bécsben kieszközölte, említett

barátja birtokán, a vasmegyei Tarcsán, telepedett le s itt élt visszavonulva 1793-ban bekövetkezett haláláig. Ez időközben adta át a Mikes Kelemen «Törökországi levelei»-nek kéziratát Kulcsár Istvánnak, akkori szombathelyi tanárnak, melyet első törökországi tartózkodása alkalmával, az író halála után, Rodostóban vett magához.

Ilyen változatos, s tapasztalatokban gazdag élet az, melyet *Tocsek Helén* az eredeti Emlékiratok nyomán a magyar ifjúság számára olvasmányúl feldolgozott. A feldolgozásról az anyag kiválasztása, a szükséges tárgyi magyarázatok beszövése s az ethikai momentumok kiemelése tekintetében teljes elismeréssel kell nyilatkoznunk. A szerzőnek, ki a tanitás és nevelés terén gyakorlatilag is működik, kiválóan helyes érzéke van az iránt, mi való az ifjúságnak, s hogyan kell a kiszemelt anyagot az ismeretek gyarapítására s a kedély nemesítésére értékesíteni. A szorgalmas ifjú szerző, ki a Rákóczi-féle szabadságharcz történetével már nehány év óta behatóan foglalkozik, lelkének nemes idealizmusát lehelte e könyvre, s munkájával kétségkívül nagyobb sikert aratott volna, ha elbeszélő stilusa folyékonyabb, gördülékenyebb s magyarosabb lenne. Kár, hogy előadása a stilus világossága s a szórend helyessége szempontjából némely helyen kifogás alá esik. De e hiányokon lehet segíteni. S ez első kísérlet reményt nyujt arra, hogy szerzőnk, ha ismert szorgalmával és akaraterejével a stilbeli művészet említett akadályait legyőzi, fejlődő ifjúsági irodalmunknak hasznos munkásává lehet.

Komáromy Lajos.

*

SZÁMTAN A FELSŐBB LEÁNYISKOLÁK ÉS POLGÁRI LEÁNYISKOLÁK SZÁMÁRA. Irta *Szuppán Vilmos*. I. füzet. Az első és második osztály számára. Harmadik, a korona-értékhez alkalmazott kiadás. Ára 70 kr. Budapest, Eggenberger-féle könyvkereskedés.

Rövid négy év alatt harmadik kiadást ért eme kis könyvnek használhatóságát, semmi sem bizonyítja jobban, mint nagy elterjedtsége, melyre mint ez folyóiratunk 14-ik kötetének 377. és 15-ik kötetének 264-ik lapjain közölt ismertetésekből is kitűnik, méltán számot tarthat. Kiadásról-kiadásra növekszik a könyv becse, mert a szerző kiváló gondot fordít arra, hogy a könyvbe becsúszott értelemzavaró sajtóhibákat kiküszöbölje, hogy nyelvi tekintetben javítsa, magyarossá s a gyermeki észjárásnak megfelelővé tegye. A jelen harmadik kiadás a fentemlített javításokon kívül abban is különbözik a megelőzőtől, hogy szerző a példák szerkesztésénél *figyelembe vette az 1891-iki népszámlálás eredményeit*, azonfelül átmenetül a korona-értékre való számvetésre *ismerteti az új pénznemet*, s az első évi tananyag második felében s a második évi tananyagban a korona-értéket használja a példák szerkesztésében.

A példák változatosak, gondolatébresztők s a mi különösen kiemelendő, elegendő számmal vannak a *háztartás és női munka köréből* véve. Módszertani tekintetben a munka terve az első kiadásoknál is kipróbált jó rendszeren alapszik. Az uj ismeret közlését mindig megelőzi a már tanultak ismétlő felelevenítése, új szempontból való tárgyalása és rendezése. Hogy a tanítás menetében a kellő fokozatra a példák megválasztásánál a növendék értelmi tehetségének figyelembe vételére kellő gond van fordítva, azt szükségtelennek tartjuk egy ily általánosan jónak ismert tankönyvnél kiemelni. Rövid ismertetésünk czélja csak az, hogy az új kiadásra felhívjuk azok figyelmét a kik a könyvet eddig is ismerték és használták, s hogy azok figyelmébe ajánljuk a művet, kik még eddig nem ismerték. Ismerkedjenek meg vele tanítványaik és maguk érdekében, úgy részünkről minden további ajánlás és dicséret fölöslegessé válik.

S. J.

*

ZENGŐ ARANY ABÉCZÉ. Dalok gyermekek számára. Irta *Pósa Lajos*. Megzenésítette Tihanyi Ágost. Singer és Wolfner kiadása, ára 20 kr.

Pósa és Tihanyi Zengő Arany Abéczéje behatóbb méltatást érdemelne, mint a mennyit a rendelkezésemre álló idő és tér megenged, mert Pósának versikéi oly gyönyörűek, hogy ezt a művet még akkor is vonzóvá és becsessé tennék, ha a zenei résznek semmi értéke sem volna. Mint a tavaszi napsugár, éltetve és melegítve, nyilatkozik meg itt a magyar geniusz s minden egyes költeménynél olyan határozott hangulatot kelt, hogy egészen természetesnek találjuk, hogy az ezekből kisugárzó költői lélek a dallamokból is visszatükröződik.

Pedig ez a körülmény, t. i. hogy a dalok félreismerhetetlenül a versek hatása alatt jöttek létre, emeli a zenei rész becsét, melynek fülbemászó szépsége, meg magyaros zamatja magában véve is a legnagyobb mértékben felkelti az érdeklődést.

Az egy és két szólamra írt dalok között — a beosztást és hangnemet tekintve — különböző nehézségüek vannak, de kis gyermekeknél, hol az énektanitás tisztán az utánzásra szorítkozik, minden nehézség eltünik, mivel a kisérő szólamot — szükség esetén — ki is lehet hagyni, a hangnem minősége csak irásban képez nehézséget s a beosztást illetőleg pedig a magyar népdal-ritmus érzése úgyszólván velünk születik.

A dalok tisztán zenei szempontból tekintve szép magyar gyermekdalok s bár eredetiség nem mindenikben van — mi azonban a dalok szépségéből és pedagogiai értékéből mit sem von le — mégis teljesen újak s mint ilyeneket az ifjuság zománcza diszíti, melyet szépségük ereje s szövegük lebilincselő varázsa nem is enged egyhamar lekopni.

Bár a kis műnek mind a 28 számában szöveg és dallam költői termék s közülök válogatni nehéz, hadd emeljem ki «Gyuri dalát», ezt a kis gyermek-indulót, «A hinta» címűt, mely mint bölcső-dal is nagy értékű, a kakuk- és fürjdalt, melyek valóságos kis remekek s főleg az utóbbinak szépségéről külön ismertetést szeretnék írni; végül «A mese» cziműt, mely egyszeri eljátszás után folyton fülemben cseng.

Hiszem, hogy a «Zengő Arany Ábécze» úgy a gyermekszobáknak, mint az ovodáknak és elemi iskoláknak szivesen látott barátja lesz s előnyösen helyettesítheti majd, az ismert «népdalokat megváltoztatott szöveggel», valamint a nagyobb részt értéktelen szövegü és idegen eredetű gyermekdalokat. Zádorné Gáll Anna.

*

Zámolyi V. Mihály az összes hazai sajtó által legmelegebben fogadott «*Sátoros czigány*» cz. humorisztikus néprajza megrendelhető a «*Népnevelő*» kiadóhivatalában Budapesten VI. Érsek-u. 2. sz. a. Ára 70 kr., bérmentes küldéssel 75 kr.

*

Olvasóink figyelmébe ajánljuk a Franklin-Társulatnak mai számunkhoz mellékelt könyvjegyzékét, leszállított árú teljesen új könyvekről.